

TRUCHLIVÉ HOŘIČKY

POLOHA

Obec se nachází na jižním výběžku Podkrkonošské pahorkatiny ve výšce kolem 440 m n. m., sousedí s obcemi Lhota pod Hoříčkami, Mezilečí, Litoboř, Brzice, Libňatov a Slatina nad Úpou a její zeměpisné souřadnice jsou: 50° 26' severní zeměpisné šířky a 15° 59' východní zeměpisné délky.

Severní hranici obecního katastru tvoří les Bachoviny, na který navazuje místní část Křižanov. Ten je ze západu stavebně propojen s Posadovem, který je však dnes součástí Mezilečí. Východně od Křižanova leží další místní část – Mečov, který je ze severu ohraničen též lesem Bachoviny a z jihu zalesněným terénem kolem vrcholu Vysokého Tábora (453,7 m n. m.), kde začínají katastry obcí Litoboře a Slatiny nad Úpou. Výše uvedený Křižanov je od Hoříček oddělen lesem Vejroviny, u jehož paty se nachází osada Kalousov, která je v současnosti již stavebně propojena se svou domovskou obcí stejně jako na západě Hoříček Chlístov, pod nímž Válovický potok tvoří přirozenou hranici s katastrem obce Brzice. Poslední místní částí je Nový Dvůr, který se spolu s osadou Končiny nachází poblíž silnice do Lhoty pod Hoříčkami a v oblasti kolem Husího Krku tvoří hranici s katastrem chvalkovickým.

HISTORIE

První písemná zmínka o Hoříčkách pochází z roku 1357, a to jako o farní obci a samostatném zboží rytíře Ludgera z Hoříček. Od svého vzniku nesla obec staročeský název Horziczka (malá hora, hůrka) a až do počátku 20. století se objevovaly dvě verze tohoto jména - v jednotném i množném čísle.

Roku 1380 se připomíná jako pán na Hoříčkách Mladota ze Stračova, který spolu se svým bratrem Pešíkem vlastnil hrad Rýzmburk. V roce 1395 Beneš z Rýzmburku obdržel hrad Rýzmburk a v roce 1405 vystřídal svého strýce Mladotu na Hoříčkách, neboť od tohoto roku je označován jako pán na Hoříčkách. Jako jeho spolupatron kostela na Hoříčkách je uváděn v letech 1405-1414 Lítek Hanuš ze Chlumu, pán na litobořské tvrzi.

Po smrti Beneše z Rýzmburku panství převzala jeho manželka Anna a po ní následovali např. Oldřich z Černčic, Arnošt z Kácova a Jan Zajíc z Házmburku. Posledně jmenovaný roku 1487 Rýzmburk s celým panstvím prodal knížeti Jindřichovi Minsterberskému, jenž byl mj. poručíkem dětí zemřelého Jana z Náchoda a Adršpachu.

A právě Petr Adršpach z Náchoda se stal dalším z řady vlastníků Rýzmburku. Jenže nebyl dobrým hospodářem, a i když na počátku své majetky rozšiřoval, postupem času se začal jeho majetek zmenšovat, a tak jeho zbylou část (Rýzmburk, městečka Úpici, Žernov, Červenou Horu aj.

obce) roku 1508 zapsal své manželce Elišce ze Smiřic a jejím dětem. Bohužel nedokázal udržet ani to a roku 1527 byla zpustlá tvrz litobořská s Hoříčkami, Křižanovem (první zmínka o existenci této obce), Chlístovem, Libňatovem a dalšími majetky zastavena Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu a Janu Krušinovi z Lichtemburka.

Oba společníci po sedmi letech vlády prodali rýzmburské panství Janovi z Pernštejna, který však nedokázal dobře spravovat svůj rozsáhlý majetek, a tak roku 1544 prodal panství Rýzmburk i Skály Bernartovi Žehušickému z Nestajova za 6 050 kop grošů. Musíme ještě podotknout také to, že za Jana z Pernštejna je nejspíše založena osada Mečov a připomínka právě o ní je z roku 1540. Stejně jako je první zmínka o Chlístovu z roku 1534, kdy ještě patřil Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu a Janu Krušinovi z Lichtemburka.

Interiér kostela sv. Ducha

Bernart Žehušický z Nestajova prodal své někdejší sídlo Tupadly a na Rýzmburku sídlil až do své smrti v roce 1563. Když tento purkrabí královéhradeckého kraje zemřel, byl pohřben právě na Hoříčkách, jenže již v roce 1567 byl kostel okraden a jeho hrobka násilím otevřena a vyloupena. Protože nezanechal žádných potomků, přešlo rýzmburské panství na jeho strýce Jana Žehušického z Nestajova, ale období jeho vlády nebylo dlouhé. Po necelém roce zemřel a majetek přešel na jeho bratra Hertvíka, i když po sobě zanechal dceru Annu. Ten až do své smrti v roce 1578 dokázal hrad opravit a přestavět do reprezentativního sídla. Jeho smrt dokázala vyvolat vážné rozpory, neboť o dědictví se hlásila nejen jeho druhá manželka Bohunka z Hustířan, ale i jeho sestry Mandaléna, manželka Adama Úlibského z Újezdce, Alžběta, choť Adama Bohdaneckého z Hodkova, Lidmila, žena Čertorejského z Čertorej, a v neposlední řadě také Jan Chuchelský z Nestajova.

Problém s dědictvím byl vyřešen po necelém půlroce dohodou, podle níž rýzmburské panství zůstalo, včetně Hoříček a okolí, sestrám zemřelého, resp. Mandaléně Úlibské z Nestajova. Ta však Hoříčky v rozmezí let 1579-1580 prodala Jiřímu Dobřenskému. Roku 1582 je následovaly Ratibořice, Lhota pod Hoříčkami, Clístov, Křižanov a Zábrodí, ale tentokrát tyto obce získal 8 500 kop grošů Jaroslav ze Smiřic, resp. jeho matka a poručnice Hedvika z Házmburka. Znovu se tyto obce sešly tedy v rámci náchodského panství, které náleželo až do bitvy na Bílé hoře rodu Smiřických ze Smiřic.

V letech 1621-1623 bylo panství jako konfiskát spravováno císařskými úředníky. Teprve 18. května 1623 ho Karel z Lichtenštejna prodal Marii Magdaléně Trčkové z Lobkovic, která je postoupila svému synovi Adamovi Erdmanovi Trčkovi z Lípy. Ten však byl spolu s Albrechtem z Valdštejna 25. února 1634 v Chebu zavražděn a z panství je opětovně konfiskát. 10. května 1634 obdržel panství náchodské "za platné a hrdinské služby císaři prokázané" kníže Oktavián Piccolomini, který v letech 1636-1641 prikoupil navíc heřmanické zboží (Heřmaničky, Miskolezy, Vestec aj.). Zemřel jako bezdětek 10. srpna 1656.

Jeho dědicem se stal vnuk jeho bratra Aeneas Silvius kníže Piccolomini. Panství však dlouho nevládl, protože padl v bojích s Francouzi. Po jeho smrti připadlo Náchodsko jeho bratrovi Vavřinci, jehož dědicem se roku 1712 stal choromyslný syn Jan Václav. Panství tak spravovala jeho matka Anna Viktorie Libštejnská z Kolovrat. Ta zemřela roku 1738, ale památkou na ní se stalo rozšíření panství o mnohé další majetky - Řešetovu Lhotu (1719) či Studnici (1729). Po smrti Jana Václava (27. února 1742) se stal majitelem panství Oktavián II., který se zde mnoho nezdržoval a zemřel roku 1757 v Hradci Králové. Smrtí Oktaviána II. přešlo majorátní dědictví podle ustanovení

knížete Oktaviána I. z roku 1642 na jinou spřízněnou větev a dědicem se tak stal Jan Pompeius Piccolomini, hrabě z Cellano. Roku 1765 též umírá, dědicem je ustanoven nezletilý Josef Parille a do jeho zletilosti vládne panství vdova Markéta Kateřina. Se smrtí Josefa Parilla vymírá po meči rod Piccolominiů.

Obci se ale nevyhýbaly v průběhu staletí ani války. První velkou z nich, která narušila na delší dobu rozvoj Hoříček byla válka třicetiletá, která znamenala úbytek obyvatel, počtu stavení a zvýšení chudoby zbylého obyvatelstva.

Dalším konfliktem, který se dotkl obce, byly války o rakouské dědictví. 30. září 1745 obcí projížděl sám generál Ernst Gideon von Laudon, který se na Hoříčky vrátil ještě jednou, tentokrát o několik let později a v rámci jiné války - sedmileté. Tehdy se na zdejší faře sešel s rakouskými generály Leopoldem Daunem, Leopoldem Beckem a Franzem Moritzem de Lacy. Josef Svátek o tom ve svém díle píše:

"Dne 21. června svolal Daun do Hoříček vojenskou radu, v níž navrhl, aby se přikročilo k oblehání pevnosti Kladské, což ale nebylo schváleno, nýbrž dle přání císařovny Marie Teresie usneseno, aby se armáda přímo do Slezska hnula, by tím též Rusové k rychlejšímu pochodu přiměni byli."

Znovu sem válka zavítala v roce 1778, když začala válka o bavorské dědictví (tzv. bramborová válka). 5. července překročila u Náchoda pruská armáda severovýchodní hranice Čech, ale když sbor v čele s králem uviděl silné rakouské pozice, rozdělil se na tři části, které se usídlily v okolí Hoříček, neboť tato oblast byla prakticky Rakušany opuštěná, ať již šlo o Vlčkovice v Podkrkonoší či údolí v Ratibořicích, aby měli Prusové zabezpečenou cestu zpátky. Po různých šarvátkách (např. 8. července u Klen) a napadání pozic nepřítele se však začaly Prusům nedostávat potraviny, proto 16. srpna v brzkých ranních hodinách vytrhla pruská armáda od Vlčkovice směrem na Trutnovsko za princem Jindřichem, a to ve čtyřech samostatných sborech, přičemž druhý vedl sám král Fridrich II. Veliký, který nejdříve projel Hoříčkami, od nich se vydal na Brusnici, dnes katastrálnímu území obce Hajnice, a ke Stříteži, dnes části Trutnova.

Po vyměnění Piccolominiů byli dalšími majiteli Náchodsko Josef Vojtěch hrabě Desfours, který ho vysoudil v roce 1787 po dlouhých přích, František Antonín hrabě Desfours (od 1791), Petr, vévoda Kuronský a Zaháňský (1793-1800) a jeho proslulá dcera Kateřina vévodkyně Zaháňská (1800-1839, známá kněžna z Babičky Boženy Němcové) a posléze princové Schamburg-Lippe, i když první roky její vlády nebyly zrovna jednoduché. Rok 1804 byl velmi neúrodný a následujícího roku zasáhla panství velká dražota, a aby se poddaní alespoň trochu nasýtili, byla každý den vařena z masa, kostí, zeleniny a rýže polévka v objemu 10 000 porcí po 2 žejdlících. Největší pohroma však přišla až roku 1811, kdy se tisíce rodin dostaly pod hranici chudoby.

Po Kateřině vévodkyni Zaháňské, jež zemřela ve Vídni 29. listopadu 1839, zdědila panství její sestra Marie Paulína, kněžna von Hohenzollern-Hechingen, která ho již 2. srpna 1840 prodala Karlu Oktaviánovi, hraběti z Lippe-Bisterfeldu. Ten zde vládl necelé 2 roky a 8. dubna 1842 Náchodsko získává za 2 500 000 zlatých Jiří Vilém, kníže z Schaumburg-Lippe, jehož potomci měli zdejší majetky, i když později zmenšené pozemkovou reformou, až do roku 1945 (1860-1906 Vilém Karel August, princ Schaumburg-Lippe, 1906-1945 Bedřich Schaumburg-Lippe).

Nejvíce však na sebe Hoříčky upozornily v polovině 19. století, kdy zde místní lidový léčitel Antonín Pich založil nemocnici na léčbu zlomenin a za tuto činnost (léčil mj. i

Václava Klimenta Klicperu) byl 8. května 1853 vyznamenán zlatým záslužným křížem z rukou samotného císaře Františka Josefa I., přičemž na jeho tradici později navázali MUDr. Alois Kutík (1857-1931, sanatorium postavil v letech 1894-1895) a MUDr. Kašpar Rosa (1844-1930), kteří ve svých sanatoriích zavedli moderní metody léčby chorob kostí a kloubů. Tuto tradici zmínil i Karel Čapek ve své Velké doktorské pohádce, v níž vyslal kouzelníka Magiáše léčit vedle hronovského a úpického doktora i jejich kolegu z Hoříček. Bohužel se však její televizní adaptace z roku 1982 nedržela originálu a zaměnila Hoříčky za Českou Skalici a Úpici za Červený Kostelec.

Ale Antonín Pich, který obdržel licenci k léčení zlomenin a ran již roku 1812, nebyl prvním místním léčitelem, neboť zdejší léčebná tradice sahá až do roku 1718, kdy byl připomínán rolník Jakub Pich, první zdejší lidový lékař. Dalšími v řadě byli jeho syn Václav (zemřel 23. prosince 1811) a vnuk Martin, přičemž jejich zásluhy o zraněné a nemocné byly odměněny roku 1807 věčným osvobozením celé rodiny Pichovy od povinnosti přechovávat vojsko na svém statku.

Tato tradice, která je zmiňována i v Pamětech z mého života Václava Vladivoje Tomka ("U wsi Třebešowa zahnuli jsme od silnice w prawo do wršku po cestě k Swinišťanům, za nimiž jest hned widěti Chwalkowice a dále Hoříčky, powěstné Pechancowo sídlo."), neskončila smrtí Antonína Picha, i když neměl žádného syna, jen čtyři dcery. Po jeho smrti krátce léčila Barbora Pichová, vdova po něm. Bohužel jí tato činnost byla úředně zakázána, přesto tento zákaz svým způsobem obešla, neboť v léčení pokračovala, tentokrát pod dozorem českoskalického lékaře A. Kordiny a poté místního lékaře Kašpara Rosy. Později se majitelkou statku s nemocnicí stala dcera Antonie, provdaná Lerchová.

V roce 1848 se ani Hoříčkám nevyhnuly revoluční události tohoto roku, takže i zde vznikla národní garda, a to zejména přičiněním rychtáře Josefa Picha. Její příslušníci pomáhali i s potřením loupeživé bandy bratří Špetlů, která působila od Slatiny nad Úpou až po Brzice. Právě ona si došla pro oba bratry do jejich bydliště na Končinách a odvedla je na Hoříčky, kde byli 5. června téhož roku tvrdě vyslýcháni a poté předáni do Mezilečí, kde byli místními zlynčováni a zabiti. Tyto excesy nemohly nevyvolat vlnu nevole na krajském i jiných úradech. 9. a 10. června do kraje vyrazilo navíc vojsko, protože se vrchnosti zdálo, že se lid chystá povstat.

Základní škola

V červnu 1848 se konaly volby poslanců do českého zemského sněmu. Z náchodského vikariátu byli zvoleni výše zmíněný představený Hoříček J. Pich a J. Hubka, návladní města Náchoda. 26. června však došlo k zamítnutí Thunovy žádosti z 24. června o svolání českého zemského sněmu na 4. července (původně měl zasedat již 24. června). Tím bylo o dalším osudu českého zemského sněmu rozhodnuto a další volby do něj se konaly až v březnu 1861.

Zmíněného roku 1848 se navíc Hoříčky staly katastrální obcí s připojenými vískami Chlístov, Kalousov, Nový Dvůr a Posadov, což bylo definitivně potvrzeno k 1. únoru 1850 účinnou změnou politického zřízení v celých Čechách, neboť všechny patrimoniální (vrchnostenské) úřady, kdy dědičný pán svým vlastním úředníkem vedl politickou správu panství, byly zrušeny. Jako větší obec se staly centrem obchodního i kulturního života celého okolí, vždyť již v 17. století zde existovala farní škola, od roku 1846 existovala knihovna, na konci 19. století byla zřízena obecná pětiletá škola, v roce 1892 byla otevřena silnice Červená Hora - Slatina nad Úpou - Hoříčky o délce 6067 m, v roce 1920 přibyla škola měšťanská a dále zde bylo množství obchodů, několik hostinců, již zmiňované sanatorium pro

napravování zlomenin, poštovní úřad, četnická stanice, záložna a v neposlední řadě byl založen 10. června 1881 sbor dobrovolných hasičů, který existuje dosud. K tomu je ještě nutno dodat, že v obci existuje ještě jeden SDH, a to křižanovský, který byl založen v roce 1923.

Výše uvedený rozkvět obce však nakrátko zbrzdila válka roku 1866, a i když mnozí museli narukovat a z bojiště se nevrátili, našli se lidé, kteří na válce vydělali, neboť jejich živnost k tomu vybízela. Jednalo se o truhlářský rod Kačerů. Stejně tomu bylo i za 1. světové války, kdy Josef Adolf Kačer (dědeček bývalého starosty obce) přímo nestačil uspokojovat poptávku po protézách, berlách a rakvích. Tehdy se z bojišť světové války nevrátilo šest občanů Hoříček a jeden z Chlístova. Stejně tak rozvoj obce byl v tomto období mocně zbržděn. Nešlo jen o rekvizice zvonů a jiných kovových věcí, zabírán byl dobytek, zásoby obilí i jiných potravin, volné peníze musely být upsány na válečné půjčky, také drahé kovy měly být občanstvem odevzdávány, rostly ceny všeho zboží a služeb, a tudíž nebylo na opravy, natož na stavbu nových budov.

Po ukončení 1. světové války a vzniku Československa nastal další rozkvět obce. 15. června 1919 se po dlouhém čase konaly opět obecní volby, v nichž podle nového volebního řádu měly poprvé volební právo i ženy. Počátkem 20. let 20. století i zde probíhala pozemková reforma, neboť se dělil náchodský velkostatek, který měl před svou parcelací 7 432 ha a z této výměry se dostalo do rukou lidu 2 095 ha.

Dalším nechvalně známým obdobím se stala mnichovská dohoda, jež se podepsala i na tom, že hranice Velkoněmecké říše se nacházela jen kousek od Hoříček - na Prorubech. Následná německá okupace a vznik protektorátu byly již jen tragickým vyvrcholením, kterému se mnoho místních hrdě postavilo.

Bohužel většina území státu byla osvobozena sovětskými vojsky a již na konferenci v Jaltě byly stanoveny zájmové zóny vítězných mocností, a tak již od roku 1945 zde začínají růst komunistické tendence.

Pak přichází tragédie největší - únorový puč v roce 1948, který se dotkl Hoříček nejen pozdějším pronásledováním odpůrců režimu a kolektivizací, ale státní orgány řízené KSČ začaly ovlivňovat i místní církevní život.

Režim se však tvářil tak, že mu na srdci leží jen a jen lidské blaho zdejších obyvatel. V obci tak hraje kino, centrem kulturního života se stává místní hostinec, dostávají se sem některé služby, v oblasti obchodu je zde tehdy větší nabídka než dnes a v obci působí i příslušníci Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti.

V tomto období se ale dotkla obce i jedna z leteckých katastrof, která však dopadla dobře, neboť 30. června 1955 poblíž Hoříček musel nouzově přistát se svým letounem poručík Alois Jurník a přestože bylo jeho letadlo zničeno, on sám přežil, a to jen s několika drobnými poraněními.

Dalším milníkem pro život obce byla stavba samoobsluhy, jež začala v roce 1973 v akci Z a jejíž majitelem byla Jednota Broumov. Tato prodejna byla otevřena 5. května 1975 a sloužila svému účelu skoro třicet let. Dnes ji už na Hoříčkách nenalezneme, neboť díky rekonstrukci veřejného prostranství byla tato od počátku 90. let chátrající budova zbourána.

Vrcholem pro tehdejší rozvoj obce se stává zavedení střediskové soustavy osídlení, kdy se k 1. červenci 1985 stávají součástí Hoříček dosud samostatné obce - Brzice, Lhota pod Hoříčkami, Litobor, Mezilečí. Po sametové revoluci však nastává strmý pád v podobě opětovného oddělení těchto obcí a z Hoříček se stává jen jedna z mnoha, která dokáže přitáhnout tak dvoudenní poutí na Svatodušní

svátky, případně poštovním úřadem s banko-matem a ničím více.

Rozdrobení střediskové obce z pohledu občanů bývalých samostatných obcí bylo správným krokem, alespoň na počátku. Zprvu samá pozitivita vystřídal později stále větší problémy, které byly způsobeny velikostí obcí, mnohé nemohly dosáhnout na evropské fondy, případně jejich vlastní rozpočet nestačil na mnohá zásadní a nezbytná rozhodnutí. Proto začaly i v okolí Hoříček vznikat první svazky obcí, z nichž se postupem času vyvinuly komplexní mikroregionální struktury. K nim se nakonec rozhodly přidat i Hoříčky. Nejprve se staly spoluzakladatelskou obcí Dobrovolného svazku obcí Stráně (na členské schůzi 30. října 2000 a do registru zájmových sdružení při OkÚ Náchod byl zapsán 2. listopadu téhož roku).

Později byly spolu s obcemi Lhota pod Hoříčkami, Velká Jesenice, Velký Třebešov a Vestec přijaty 7. října 2004 do Dobrovolného svazku obcí Úpa, který byl založen v roce 2002 pod názvem Svazek obcí Končiny, i když o dva roky později musely být vyzvány přímo výborem tohoto sdružení k zaplacení členského příspěvku, na který jaksi obec „pozapomněla“.

Časem však na Hoříčkách přestali pochybovat a litovat svého rozhodnutí, neboť právě díky členství v mikroregionu a vzájemné spolupráci se jim podařilo získat v rámci grantů volnočasových aktivit např. dotaci na rekonstrukci hřiště ve výši 267 000 Kč. A právě onen přístup k finančním prostředkům před vstupem do mikroregionálních struktur byl jedinou brzdou rozvoje. Dnes tak záleží jen a jen na obci a jejím obyvatelstvu, zda dokážou pokračovat v rozvoji této lokality na pomezí Náchodska a Trutnovska, hrdě navázat na bohatou místní historii i tradice a oprášit dobovou vyhlášenost tohoto místa.

<http://cs.wikipedia.org>

PAMĚTIHODNOSTI

Barokní kostel sv. Ducha z let 1714-1715, který byl vybudován Annou Viktorií kněžnou Piccolomini na místě původního kostela gotického, jenž byl připomínán již v roce 1357. V letech 1359-1623 byl připomínán jako farní, v letech 1623-1653 byla farnost spravována jezuiti z Žirče, později úpickými, skalickými (1663) a náchodskými kněžími (např. 1686-1699 děkanem Janem Jakubem Antonínem Bukovským) a od roku 1709 je až do dnešní doby znovu farním. V kostele sv. Ducha je cínová křtitelnice s erbem Straků z Nedabylic z roku 1600. U vchodu do něj jsou dva reliéfní náhrobky z bílého mramoru, z nichž jeden představuje rytíře Kuneše Bohdaneckého a druhý patří Bernardu Žehušíckému z Nestajova. K jejich erbů, loukoti se dvěma špicemi, se vztahuje pověst o silném Ctiborovi.

Zvonice z let 1825-1829.

Empírová fara č.p. 1 z roku 1800 stojí na místě původní dřevěné budovy, jež byla postavena kolem roku 1709 a roku 1743 zvýšena o jedno patro.

Busta lidového lékaře zlomenin Antonína Picha, která byla odhalena 6. července 1929

Pamětní deska, jež připomíná časté pobyty Julia Zeyera v hostinci U Vitoušků (č.p. 3) v letech 1869-1871.

Pomník na návsi a pamětní deska na rodném domě čp. 60 připomínající učitele a vlastence Josefa Čapka, zemřelého po těžké nemoci v Terezíně roku 1945.

Pamětní deska se jmény padlých v 1. světové válce v kostele sv. Ducha

Tzv. **Barunčina vyhlídka** (444 m n. m.), místo výhledů na část Podkrkonoší, Góry Stołowe, Bor, Hejšovinu, Orlické hory i do Polabské nížiny.

Kamenný smírčí kříž s vyrytým symbolem kříže u silnice do Brzic v místě zvaném Na Chrbech (již katastr Brzic).

Kapličky Panny Marie z 19. století v místních částech Křižanov a Mečov.

Hasičská zbrojnice v Křižanově z roku 1924

Pískovcová ukřižování ve všech místních částech obce, kromě Mečova a Nového Dvora

Budova školy z roku 1901

<http://cs.wikipedia.org>

O HOŘIČSKÉM DOKTORU

To už je tuze dávno, co vedl na hoře Hejšovině kouzelnickou živnost kouzelník Magiáš. Jak víte, bývají kouzelníci dobří, kterým se říká čarodějové neboli divotvorci, a kouzelníci zlí, kterým se říká černokněžníci. Magiáš byl takový prostřední; někdy byl tak hodný, že vůbec nečaroval, a jindy čaroval tak mocně, že hřmělo a blýskalo; někdy ho napadlo, aby přšelo kamení, a jednou dokonce udělal, že napršely takové malé žabičky. Zkrátka, říkejte si co chcete, takový kouzelník není žádné příjemné sousedství, a i když se lidé dušovali, že na kouzelníky nevěří, přece se Hejšovině raději vyhýbali; to se jen tak vymlouvali, když říkali, že je to moc do kopečka - bodejť by se přiznali, že mají strach z Magiáše!

Tak ten Magiáš jednou seděl před svou slují a jedl švestky, takové ty velké modročerné a krásně ojínené slívy, zatímco v jeskyni jeho pomocník, pihovatý Vincek, pravým jménem Vincenc Nyklíček ze Zlička, míchal nad ohněm kouzelnické lektvary ze smůly, síry, baldriánu, mandragory, hadího kořene, zeměžluče, babíhněvu a čertova koření, z kolomazi a pekelného kamínku a z trendemendě a šalvostru a kozích bobků, z vosích žihadel, krysích fousů, můřích nožiček a zanzibarského semínka, tož z takových těch čarodějských koření, přísad, dryáků a černobejlí. A Magiáš se jen koukal, jak to pihovatý Vincek míchá, a jedl švestky. Ale chudák Vincek zapomněl míchat či co, zkrátka ty lektvary se mu v kotli přismahly, připálily, připekly, přiškvařily nebo nějak přičmoudly a vyvalil se z nich hrozný smrad.

„Ty nešiko nemotorná,“ chtěl se na něho rozkřiknout Magiáš, ale v tom spěchu si snad spletl tu pravou trubičku v krku, nebo si to spletla ta švestka, co měl v ústech, zkrátka spolkl švestku i s peckou a ta pecka mu zaskočila a vzpříčila

se mu v krku a nemohla ani dovnitř, ani ven; a tak měl Magiáš pokdy zařvat jenom: „Ty ne —“ a dál to už nešlo, nemohl ze sebe vydat ani hlásku. Jen chrčel a sípěl, jako když syčí pára v hrnku, a rudl v obličejí a mával rukama a kuckal, ale pecka se ne a ne hnout; tak pevně a důkladně se mu zapříčila v hrtanu.

Když to Vincek viděl, hrozně se polekal, že se snad pantáta Magiáš udusí, a řekl oučinnivě: „Panešef, počkejte tady, já letím do Hronova pro doktora.“ A už si to mazal z Hejšoviny dolů - škoda že tam nikdo nebyl, aby změřil jeho rychlost; byl by to jistě světový rekord v běhu na dlouhé trati.

Když doběhl do Hronova k doktorovi, nemohl ani dechu popadnout; ale pak jej přece jen popadl za ten pravý konec a honem ze sebe vysypal: „Pane doktore, máte hned, ale hned a honem přijít k panu kouzelníkovi Magiášovi, nebo se udusí. Krucikluci, to jsem se uhnal!“

„K Magiášovi na Hejšovinu?“ bručel hronovský doktor. „Saфра, to se mně třikrát nechce, ale když mne mermo potřebuje, tak co dělat.“ A šel. To víte, doktor nemůže nikomu odepřít svou pomoc, i kdyby ho volali k loupežníkovi Lotrandovi nebo k samotnému (pámbu nás netrestej) Luciperovi. To už je takové povolání, ta doktořina.

Tak hronovský doktor vzal doktorský tlumok, co v něm jsou doktorské nože a kleště na zuby a obvazy a prášky a masti a dýhy na zlomeniny a jiné takové doktorské nástroje, a šel za Vincem na Hejšovinu. „Jen abychom nepřišli pozdě,“ staral se pořád pihovatý Vincek, a tak šli raz dva raz dva přes hory a bory, raz dva raz dva přes mokřiny, raz dva raz dva kopec nekopec, až pihovatý Vincek pověděl: „Tak, pane doktore, už jsme jako tady.“

„Služebník, pane Magiáš,“ řekl hronovský doktor, „tak kdepak nás co bolí?“

Kouzelník Magiáš místo odpovědi jenom zachrčel, zasípál a zafuněl a ukazoval si na krk, tam že to vězí.

„Aha, krček bolí,“ řekl hronovský doktor. „No, podíváme se na to bebičko. Otevřte pěkně pusku, pane Magiáš, a řekněte ááá.“

Kouzelník Magiáš si rozhrnul černé fousy a otevřel dokořán ústa, ale ááá říci nemohl, protože z něho nešel žádný hlas.

„No tak ááá,“ pobízel ho doktor. „Copak to nejde?“

Magiáš vrtěl hlavou, že to jako nejde.

„A jejej,“ řekl doktor, který byl filuta, liška podšitá, lišák drbaný, kostelník pálený, kos vykutálený a šibal mazaný, neboť měl za ušima i za lubem, „jejej, pane Magiáš, to je s vámi tuze zlé, když nemůžete udělat ááá. Nevím, nevím,“ povídal a začal Magiáše prohlížet a proklepávat, tep mu zkoušel, na jazyk se mu díval, pod oční víčka mu nakukoval, do uší a do nosu mu zrcátkem svítil a přitom bručel latinská slova, A když byl hotov s tím celým vyšetřením, začal se tvářit náramně povážlivě a řekl: „Pane Magiáš, to je vážná věc, tady nic nepomůže nežli bezodkladná a nejrychlejší operace. Ale tu já nemůžu a nesmím dělat sám, na to bych musel mít asistenci. Chcete-li operaci podstoupit, tak nic naplat, musíte poslat pro mé kolegy doktory do Úpice, do Kostelce a na Hoříčky, a až tu budou, uspořádám s nimi doktorskou poradu neboli konzilium a teprve po nejzralejší úvaze bychom podnikli žádoucí lékařský zákrok čili operaci operandi. Rozmyslete si to, pane Magiáš, a přijímáte-li můj návrh, pošlete rychlého posla pro mé vysoce vážené a učené pány kolegy.“

Co měl Magiáš dělat? Kývnul na pihovatého Vincka a Vincek třikrát zadupal, aby se mu dobře běželo, a už pelášil dolů z Hejšoviny. Tož do Hoříček. A do Úpice. A do Kostelce. Nechme ho zatím běžet.

No a hronovský doktor potom pro ukrácení času povídal Magiášovi pohádku o princezně solimánské, ale protože nás zajímá hoříčkovský doktor, nebudeme ho poslouchat a přečtem si zatím o hoříčkovské gardě.

O HOŘIČSKÉ GARDĚ

Poslyšme, co vypráví slatinská obecní kronika:

„Toho času mezi rokem osmačtyřicátým rozmáhaly se velice krádeže ve vůkolí obce Slatiny, obzvláště když pověstná banda bratří Špetlů s tovaryšem a jiných okolních zlodějů u Jana Špetly v Končinách v chalupě Řehákovské se za noci scházela, aby loupili ve statcích a chalupách.

Byli to smělci neobyčejně drzí a odvážliví, podkopávali se, aby kradli, co se vzít dalo, ano zbraní pomáhali sobě ve svých loupežích.

Ve Slatině a jiných osadách působili úděs, a nebylo snad noci, aby druhého dne nebylo slyšeti o novém vloupání a krádeži.

Hlídky celé noci bděly a sotva se venku něco šustlo a zachrastilo, vybíhali muži do tmavé noci, škopíčky na hlavách a podávky na krátkých násadách v rukou třímající, obcházelí své příbytky nejsou-li Špetlové snad nablízku. Úřady jako by si zlodějů nevšímaly. Nebylo také divu, že všeobecné rozhořčení nabylo pak vrchu tou měrou, že lid sám pak strašně potrestal své škůdce a zloděje.

Toho času utvořily se v záblesku svobody po vlasti ozbrojené gardy občanské, po způsobu vojenském měli nejen velitele, ale i tambora. Taktéž v okolí byla podobná garda občanská a jejím velitelem Pich na Hoříčkách; Jiránek ze Slatiny jako za dob vojákování byl v té gardě tamborem.

Při jedné tmavé červnové noci náhle přitrhla táž garda na Končiny Slatinské, obklíčila obydlí a skrýši zákeřníků, které stihla ve světnici, an večereli, spoutala je a vůdce Janu Špetlovi, jenž pušku se stěny strhoval, aby se bránil, jemuž

vyrvaná jest rozhořčenými mstiteli, kteří odvedli je do Hoříček ve průvodu lidu je provázejícího.

Tamť druhého dne zrána Špetlové od sebe oddělení, uvázení u plotu, vyslýcháni byli lidem, jenž sem ze všech stran se scházeli, aby vyšetřil svá okrádání. Zapírající zloděje bil lid vším co mu do ruky přišlo, bez lítosti a slitování. Konečně zkrvavené tyto nešťastníky zavlékla garda do lesův u Mečova a tito ponechaní pomstě lidu, byli ukrutně usmrceni (ukamenováni).“

A ještě jedna „Špetlovská“ historka, tentokrát ze zápisu nalezeného na boušinské faře:

„V pol. 19. stol. byl na Boušíně farářem P. Josef Myslimír Ludvík, který sem přišel z chudé fary ve Studnici, kde při faře nebylo žádných pozemků, proto se faráři vysmívali, že musí přist na kolovratě, aby ve Studnici na faře neumřel hladu. Farář Ludvík, rodák z bohatého statku v Dolanech nepředl, ale za to se pilně oháněl brkovým perem a psal a psal... Co psal? Historii zdejšího kraje a celého panství náchodského. Tím se stal proslaveným a ceněn je podnes.

I na Boušíně v tiché faře pilně psal a liboval si, jak se mu v klidu pěkně pracuje. Dlouho však ten klid neměl. Přišel bouřlivý rok 1848, kdy byla zrušena robota, a nastala svoboda. Mnozí však tu svobodu špatně pochopili a stali se zloději. Myslili, když je svoboda, že je vše dovoleno, tedy i krást! A kradli nejen v noci, nýbrž i za bílého dne. Nejvíce těch zlodějů bylo na Skalicku a kolem Hoříček. Ve Slatině, Ludvíkově kolatuře, bylo jich nejvíce. I jejich vůdce Špetla pocházel z jeho kolatury. To Ludvíka velmi mrzelo, proto kázal proti zlodějům a tím si je na sebe pošťoval. Jednou v pravé poledne přepadla zlodějská banda i se svým vůdcem Špetlou boušinskou faru. Farář Ludvík se právě chystal k obědu. Všechno mu snědli, pak kostelním vínem zapili. Potom celou faru vykradli a vše na připravený vůz naložili. Faráři boty stáhli, odstrojili ho a ponechali jen ve spodním prádle. Řekli mu, že to je odměna za ta jeho kázání.

Vojenské gardy ze Skalice a z Hoříček brzy celou bandu i s vůdcem pochytyly, ale to již Ludvíka neusmířilo. Byl neobyčejně rozlítostněn nad tím, že mu takovou pohanu vlastní koláturníci připravili a proto na ně zanevřel a nechtěl být jejich farářem. Vzdal se úřadu duchovního správce na Boušíně a odešel na pensi na „malou faru“ do Skalice jako fundatista.“

Toto líčení kronikářů doplním ještě vzpomínkou ze svého dětství na vyprávění tehdejších starousedlíků - pamětníků:

„Špetlovská banda byla prý spřažena s pány od úřadů, kteří od ní ukradené věci lacino kupovali. Proto úřady k jejich řádění tak dlouho mlčely. Paní Macková mi vyprávěla, že slyšela povídat, že Špetlové byli pověřiví. Jejich máma musela, když šli krást, doma vařit kaši tak dlouho, dokud se nevrátili. Pokud vařila kaši, byli přesvědčeni, že se z lupu šťastně vrátí a nic se jim nestane. Také se říkávalo, že ve velkém oblém nárůstku na kmeni buku jsou ukryty peníze, které Špetlové nakradli a tam si je schovali.“

Dosud však poklad nikdo neobjevil – snad zůstane navždy skryt, nebo se snad teď při práci s jeho dřevem někde najde? Ale myslím si, že je dobré nechat minulost spát a že stačí, když při cestě kolem zavzpomínáme na krásné chvíle odpočinku a rozjímání, které nám poezie toho místa a stín rozložitých větví poskytovaly. Vždyť velebné ticho a klid samoty byly po léta opravdovým osvěžením.

Marta Kolisková, Slatina nad Úpou
<http://www.slatinanadupou.cz>

Ale koukám, že už se můžeme vrátit zpátky:

Když hronovský doktor dopověděl pohádku o princezně solimánské, přihnal se pihovatý Vincek a vedl s sebou doktora z Hoříček, doktora z Úpice a doktora z Kostelce. „Tak tady je vedu,“ křičel už z dálky. „Lidičky, to jsem se uhnal!“

„Vítám vás, páni kolegové,“ pravil hronovský doktor. „Tady je náš pacient, pan černokněžník Magiáš. Jak vidíte na první pohled, jeho stav je velmi vážný. Pacient naznačuje, že spolkl švestku nebo slívu nebo pecku. Podle mého skromného názoru jeho choroba je prudká švestkiáda.“

„Hm, hm,“ řekl doktor z Hoříček. „Spíše bych soudil, že je to dusivá slivitida.“

„Nerad bych odporoval váženým kolegům,“ děl kostelecký doktor. „Ale řekl bych, že v tomto případě jde o hrtanovou peckitidu.“

„Pánové,“ ozval se úpický doktor, „navrhuji, abychom se shodli na rozpoznání, že u pana Magiáše se dostavila prudká švestkohrtanová peckoslivitida.“

„Tak to vám gratuluju, pane Magiáš,“ řekl doktor z Hoříček. „To je moc vzácná a těžká choroba.“

„Zajímavý případ,“ dodal doktor z Úpice.

„Pane kolego,“ ozval se kostelecký doktor, „to já jsem už mívál pěknější a zajímavější medicínské případy. Slyšel jste už, jak jsem vyhojil Hejkala z Krákorky? Když ne, tak vám to povím.“

Ale zase ho nebudeme poslouchat, místo toho si teď přečteme o hoříčkovském kříži.

O HOŘIČSKÉM KŘÍŽI

Cestujeme-li po naší vlasti, spatříme tu a tam u silnic, polních nebo lesních cest, nebo jiných místech různé nízké kamenné kříže s podobou luku či samostřílu užívaného hojně v dobách před vynalezením střelného prachu okolo roku 1373, nebo mlatu na dlouhý nástavec navlečeného. Jinde jsou tyto kříže s dvojnásobkem sekery či cepu nebo

znakem rytířského meče či tvarem zakulaceným jakoby zavinutým koláčům podobny. I jako jetelový list se hořejší část někdy podobá.

Kříže tyto jsou často zubem dlouhých dob sešlé, mechem obalené a jejich původ mnohdy ani nejbližším obyvatelům není znám. Z nedostatku dokladů o původu oprádkají se tato místa různými legendami a pověstmi.

Mnohé kameny se znamením kříže či jiných předmětů sloužily před panováním Ferdinanda I. v polovině 16. století k označení pozemkových hranic a jako takové znamení bylo zaznamenáno do zemských desek.

Jsou však i kříže, které byly postaveny na věčnou paměť nějaké důležité události, neštěstí, jsou původu mladšího a skoro vždy s označením doby vzniku.

Jdeme-li po silnici od Hoříček přes Chlístov, uvidíme v kopci Chrby hned vedle silnice vlevo velmi starý kamenný kříž s podobou loukotě na něm vyrytou. Tento kříž je spojený s touto pověstí.

Jedenkrát byl v Praze konán veliký turnaj, na který se sjeli rytíři z celých Čech a také z ciziny. V zápasech prokazovali svou zdatnost a obratnost i stavěli na obdiv svá překrásná brnění i ostatní zbroj. To vše před královským dvorem i dalšími hosty.

Před turnajem se jeden cizí rytíř chlubil svým panošem, silákem a obrem v jedné osobě. Byl tůze podrážděn odporem pána z Rýzmburka a nabídl mu sázku 100 kop míšenských pro toho, čí panoš by v zájemném souboji zvítězil. Pán z Rýzmburka sázku se zdráháním přijal. Pak si ale vzpomněl na jednoho svého poddaného - ovčáka. A společností o něm hned vyprávěl, jak jej jednou potkal s ohromnou jedlí přes rameno, kterou vytrhl svému pánu v lese. Když uviděl pána zlámal ji jako proutek a položil před jeho nohy.

Pán hleděl tehdy s obdivem na siláka a ani mu moc nevyčítal jeho krádež. I ptal se ho, co k takové síle potřebuje a ovčák odpověděl, že by měl síly více, kdyby měl něco k snědku. Hradní pán jej pozval k sobě na Rýzmburk, že tam dostane jídla dosti. Pak se s ním rozloučil se slovy „A podruhé cti můj bor ovčáku!“ Od té doby se ovčákovi začalo říkat „silný Ctibor.“

Tedy Ctibora povolal okamžitě do Prahy a také hned souhlasil s tím, že se utká se silákem cizího rytíře. Bývalý ovčák se rychle naučil zacházeti se zbraní i jezdit na koni - stal se z něj panoš.

V den určený k zápasu vešel nadutý a chvástavý silák cizího rytíře na zápasíště, celý v rytířské zbroji. Na důkaz své ohromné síly rozmáčkl před diváky v dlani kámen. Skromný Ctibor přišel jen tak ve dřevácích a dobrácky povídá cizímu silákovi: „Bratře, máme se potýkat, podejme si dříve ruce.“ S opovržením mu podal cizí obr ruku. Ctibor ji rychle uchopil, strhl obra z koně a tak s ním nehorázně uhořel o zem, že mu jediná kůstka v těle nezůstala celá. Obrův pán, když to zpozoroval, dal se na útěk, chtěje se tak zbavit povinnosti zaplatiti prohranou sázku. Pán z Rýzm-burka na útěk upozornil Ctibora a ten se za cizím rytířem pustil a pronásledoval jej až ke Chlístovu.

Tam chytil cizincův vůz za kolo, až mu v ruce zůstal kus loukotě se dvěma špicemi. Přitom zakřičel „Takhle se pane od nás neodjíždí! Dříve zaplaťte!“

Chtěj, nechť se musel rytíř vrátit do Prahy k posměchu všech pánů a zaplatit prohranou sázku.

Silný Ctibor se pak stal za svůj hrdinný kousek rytířem a od svého bývalého pána dostal v odměnu manský statek Turyň u Litoboře pod Hoříčkami a do znaku kus loukotě se dvěma špicemi.

Na místě, kde byl Ctiborem dostižen cizí rytíř, pak byl postaven na věčné připomínání masivní kamený kříž.

Kdo pochybuje, že všechno je jen pověst, může se na vlastní oči přesvědčit o ohromné síle ovčáka. V rýzmburském altánu dosud stojí uprostřed špalek z Ctiborovy obrovské jedle - té, kterou tenkrát před dávnými věky Ctibor vytrhl. Jeho erb pak můžeme vidět na náhrobku v kostele na Hoříčkách, hned u vchodu.

Tato pověst je lidskému uchu bližší než ta, že tudy jel před léty jistý sedlák do Jaroměře na trh s obilím. Když přijel pod kopec Chrby, prosil Pána Boha, aby dobře na trhu prodal. V Jaroměři však pro špatné počasí bylo tak málo kupců, že rolníci skoro všichni vezli své obilí zpět. To se stalo i našemu sedlákovi. Ze zlosti se v Jaroměři v krčmě opil a jel domů. Bylo už k půlnoci, když přijel v kopec Chrby, kde prosil Pána Boha, aby na trhu dobře pochodil. Vzpomněl si na své prosby a začal hříšně láteřit a rouhat se za to, že jeho žádosti nebylo vyhověno. Kůň náhle uskočil stranou, vůz se převrátil do příkopu a sedlák si zlámal vaz. Byl okamžitě mrtev. Kůň přijel na statek s vozem rozbitým a prázdným sám. Selka a čeled' šla hned sedláka hledat. Našli jej až k ránu za Chlístovem vedle cesty. Byl již studený.

Jeho zbožná manželka dala na místě, kde se neštěstí událo, postavit kříž, který nám tuto událost připomíná.

<http://vinnetou.site.cas.cz>

Potom zase vykládal úpický doktor případ s havlovickým vodníkem, čehož využijeme k tomu, abychom si připomněli Skalici, v níž jsme náš výlet začínali. Povíme si zatím něco o Jiřinkových slavnostech.

O JIŘINKOVÝCH SLAVNOSTECH

Od roku 1837 až do roku 1846 pořádány bývaly v České Skalici tak zvané „Jiřinkové slavnosti“. Spočívaly v tom, že každoročně v měsíci září byla zde konána výstava jiřinek v královehradeckém kraji vůbec a na Skalicku zvláště ze semenáčů vypěstovaných, z nichž uznané za nejkrásnější dostávaly ceny. Výstavy ty odbyvaly se ve Skaličce, vsi to od města České Skalice jenom řekou Úpou oddělené, v sále tehdy proslulého hostince „U Bílého lva“, jenž náležel Josefu Steidlerovi. Výstavě, na niž sjížděli se všichni přátelé a pěstitelé květin z hradeckého kraje a z Kladska, následovala hostina a potom večer ples. „Jiřinkové slavnosti“ těšily se veliké oblibě, tak že některé tehdejší české i zahraniční listy přinášely o nich nadšené zprávy.

Na český lid na Skalicku i v celém hradeckém kraji, protože kde kdo se zvědavostí a účastí je sledoval, měli patrně zušlechťující vliv. Budily a vychovaly v něm trvalou lásku ku pěstování květin, která se tam doposud jeví. Po padesáti let byly na zahradách stopy a vlivy zašlých „jiřinkových slavností“ zřejmé. V srpnu a v září všude bylo viděti milé ty podzimní růže kvěsti.

Dnes slavnosti ty náležejí vzdálené minulosti. Účastníci jejich již úplně vymřeli, pamětníci pak jeden za druhým mizí. „Jiřinkové slavnosti“ začínají býti předmětem kulturních pojednání a historických úvah. V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století jako chlapec a jinoch slyšel jsem o nich vyprávěti jejich účastníky, měl jsem často příležitost poslouchati také o hlavních jejich pořadatelích. Na základě těchto sdělení a na základě zpráv o jiřinkových slavnostech, do paměti knih na Skalicku zapsaných, a pak dle aktů z archivu rodiny Steidlerovy, jež mně laskavě k nahlédnutí zapůjčil dávný můj přítel p. Karel Pýro, c. k. vrchní poštovník v České Skalici, umím pověděti některé podrobnosti k dějinám této zvláštní a zajímavé slavnosti. Zejména pokud se týkáji zapomenutých a nejvíce a nejplatnější při nich zúčastněných osob. Také budova, kde se konávaly, zasluhuje vyličení.

V prvním desetiletí minulého století přivandroval do Skaličky r. 1789 rodilý kovářský tovaryš Josef Steidler, pocházející z krkonošské Svobody (Freiheitu), a byl přijat do díla v tamní panské kovárně. Statný kovář záhy zde zdomácněl. Rychle se počestil a byl stejně obratný v řemesle jako v životě, ve 23. roce svého věku byl již panským kovářem ve Skaličce sám a bral si za choť Rozálii, dvacetiletou dceru skalického měšťana Františka Rinta z č. 187. Byl to dobrý, příčinlivý a podnikavý muž, brzy těšící se všeobecné přízni a důvěře. Štěstí z cesty se nikdy nevyhnul, anobrž při každé příležitosti dal se jím obdařiti. Lidé mu přáli, zejména panští zřízení z velkostatků Kateřiny Vilemíny, vévodkyně zaháňské, jíž tehdy Náchodsko náleželo. Byl s nimi ve přátelském styku, tak že kupř. ratibořickému štolbovi Josefu Panklovi, otcí Boženy Němcové, byl při jeho sňatku dne 7. srpna 1820 ve Skalici svatebním svědkem a rodina jeho s rodinou Panklovou napotom udržovala stále přátelské styky.

Josef Steidler byl nejenom dokonalý řemeslník, byl také znalcem dobytka a jeho nemocí, jež dovedl rozpoznati a léčiti, pročež býval také hledaným „kuršmídem“. V každém ohledu dovedl všeho kolem sebe využítkovati a nějaký zisk pro sebe ze všeho si zjednati. Lenivého ducha a pohodlného těla nebyl nikdy a kuráž nescházela mu také.

Když počátkem let dvacátých minulého století moderním způsobem vystavena byla císařská silnice pražsko-vratislavská a když vedena byla na Náchod z Hradce přes Jaroměř a Skalici zrovna vedle panské kovárny ve Skaličce, tu mistr Josef Steidler od kovadliny odveden byl za „šenkýš“. Nová, široká a pohodlná silnice s důkladnými mosty, proud pocestných, formanů i kočárů z Hradce na Náchod a dále do Kladska putujících, rázem odvedla ze staré zemské stezky přes Slavětín ku Provodovu sem na cestu vinoucí se přes Skalici, kde následkem toho povstaly také nové poměry.

V panské kovárně ve Skaličce měli pořád plné ruce práce s kovááním koní a správkami všelijak porouchaných povozů. A při tom na opravy čekající, panstvo, formami i služebnictvo jednomyslně toužili po nějaké dobré hospodě, jaké na blízku nebylo. Této potřebě mistr Steidler, jakmile ji vystihl, ihned hleděl vyhověti. Okamžitě poznal a pochopil, že by mu dobrý hostinec na hlučné silnici uprostřed mezi Náchodem a Jaroměří daleko více a při pohodlnějším zaměstnání vynášel, nežli co získal s kladivem v ruce při výhni a kovadlině v uťouzené kovárně. Tady musel bušiti a na hospodě by jen čepičku smekal, hosty vítaje.

Zrovna vedle panské kovárny a poblíže farního kostela ve Skaličce při nové císařské silnici nacházela se smutná rozvalina „starého zámku“, v němž druhdy pánové na Skaličce sídlili. Když páni Otmarové z Dohalic r. 1573 Skaličku prodali rodu Smiřických, kteří ji k panství náchodskému přivtělili, byl zámček ve Skaličce zapomínán, vrchností neužíván, proto pustl, až r. 1717 byl zbourán a staviva z něho použito jednak na přestavbu dvora, který tehdyž vyhořel.

„Starý zámek“ zůstal napotom po sto let zříceninou, až mistr Josef Steidler, spekulující a svého lepšího vyhledávající, r. 1824 z plochy její 618 sáhů zakoupil a postavil zde zrovna při nové silnici a 8 sáhů, 4 střevice široký jednopatrový, taškami krytý tajemný dům, novou hospodu, která v obci Skaličce dostala popisné číslo 47. Na dvoře jejím byla na čtyřech mohutných kamenných sloupech otevřená kůlna, maštale se stáními pro 20 koní, měla dva vjezdy, 18 loket hlubokou studnu a pumpou na dvoře a dále na třech zděných škarpách zahradu pro zeleninu a květiny. Cena reality té byla r. 1826 znalci odhadnuta na 6126 zl. kon. mince.

Z mistra kováře Josefa Steidlera stal se hostinský, který se do změny té rychle vpravil a novou svou hospodu nazval „U Bílého lva“, čímž míněn byl lev český, který namalovaný na obou stranách plechové desky houpal se na železném ráhne nad vrcholem do hostince ze silnice. Na bývalé smutné rozvalině „starého zámku“, kde prý strašovalo a kolem níž bylo hrůza jíti, rázem nastal nový život. Formanské vozy, panské kočáry i pocestní pěšky po císařské silnici putující se zde zastavovali, obědvali tady, nocovali zde, tak že panoval tu ruch od časného rána do pozdní noci a podnikavý hostinský brzy ucítil potřebu nového dalšího podnikání. Pro potahy hostů svých potřeboval oves, seno a slámu, jež musil kupovati a draho platiti. Proto r. 1828, když si finančně drobet pomohl, zakoupil v České Skalici hospodářství Václava Kuřáka s obytným domem č. 43. v rynku, se spáleništěm po stodole a se 16 jitry, 516 sáhy pole u Dubna a se 4 jitry, 1286 sáhy luk „pod stavy“ a zaplatil za to 3118 zlatých. Částka z těchto polí prostírala se na zřícenině bývalého skalického hradu, který od časů Koldových byl pobořen. Josef Steidler zříceninu tuto zboural a na konci Starého města Skalice r. 1832 postavil ze staviva takto nabytého důkladnou kamennou stodolu. Tím stal se pamětihodným v dějinách skalických, že obě zříceniny po panských sídlech zdejších rozbořil a prakticky zažítkoval.

Živnost hostinská ve Skaličce šla mu výborně, dobrá pověst o jeho hospodě rychle se šířila a při tom také rostlo jeho „renomé“ jako znamenitého „kuršmída“, který získal si dokonce plné důvěry i přízně majitelky panství náchodského Kateřiny Vilemíny, vévodkyně zaháňské. Za své doby v celé Evropě proslulá dáma tato přivezla si jednoho léta na Ratibořice, kde někdy v červnu a v červenci sídlila, dva tehdyž modní angorské hedvábné pinčlíky, zvířátka to drahá a vzácné ráce. Snad dárek některého svého ctitele. Psci ti však najednou byli smutní, nežrali, jenom líně leželi, oči se jim kalily, tak že vévodkyně proto o miláčky své začala se strachovati. Proto sháněla pro ně zvěrolékařskou pomoc. Ale všechny draze placené rady zůstávaly marnými. Až konečně někdo z jejího komonstva ji poradil, aby k nemocným pinčlíkům povolala Steidlera. Stalo se. Steidler přišel do Ratibořic do zámku, pinčlíky, prohlédl a vévodkyni ihned řekl, že je úplně vyléčí, aby si je směl vzít s sebou domů. Když nebylo jiné pomoci, vévodkyně souhlasila a Steidler si miláčky její v panském kočáře dovezl do Skaličky. Zde zavolal podomka Kratěnu, obrovitého člověka a známého koňáře, který v létě v zimě chodil ve vysokých botách, koženkách a v bílém kožíše s tulipány na zádech, a odevzdal mu pinčlíky s příkazem, aby je spolehlivě zavřel někam, odkud by nemohli utéci a by jim nikdo nemohl dát nic žrát. Kratěna ihned porozuměl, o co běží, pinčlíky hodil do kurníka, protože slepice na hřád chodily po bidélkách do oken pod střechou. Tam miláckové vévodkyně byli asi tři dny ve vězení. Ač ňafali a vyli, žrát nedal jim nikdo nic, jenom vodičku dostali... Měli přísný půst. Avšak čtvrtého dne náhle přijela k „Bílému lvu“ vévodkyně své miláčky navštívit a pozeptat se, jak se jim vede. – „Tuze výborně!“ sděloval rozumný kuršmíd. „Teď se právě koupají,“ dodal. „Kratěna je hned přinese!“

Podomek zatím dal pinčlíky do vysokého škopka, napumpoval na ně vody, koštětem je v lázni té pěkně vyplavil a potom v koňské dece je vévodkyni přinesl. Vyhladovělí pinčlíci, jimž docela nic nescházelo, nežli že byli přecpaní a mazlením unaveni, spatřivše svou paní a slyšíce její hlas, hned jako diví na ni se radostně vrhli, jali se na ni skákati, že ji drahou robu pošukovali, obíhali ji, vesele štekali, tak že vévodkyně všeska potěšena, jak je Steidler rychle a dokonale vyléčil, nemohla najíti dosti slov uznání a vděku pro jeho zvěrolékařskou dovednost. Steidler chválu její vážně poslouchal, hlavou při tom přikyvoval a svědčil pravdivosti jejích slov, že se zvířatům musí umět rozumět. — Od té doby požíval u vévodkyně obzvláštní přízně.

Když stavěli Skaličkou novou císařskou silnici a Josef Steidler stal se zde z kovářského mistra slavným hostinským, užíval při skalickém farním chrámu ve Skaličce Pfeiferovské fundace pro kněze deficienty František Hurdálek. Sídlil mezi kostelem a „starým zámkem“ ve zvláštní typické budově, která v tehdejší své podobě doposud stojí a nazývá se „malá fara“. František Hurdálek narodil se zde 6. května 1790 ve Studnicích u České Skalice a na kněze vysvěcen byl v Hradci Králové r. 1814. Jsa však útlé, vysoké postavy a slabého zdraví, musil se účasti v duchovní správě vzdáti a jako kněz deficient uchytil se za fundatisku do Skaličky. Povinností s fundací tou spojených neměl žádných jiných, nežli v neděle a svátky o 9. hodině sloužiti mši svatou a dle okolností farnímu duchovenstvu vypomoci.

Byl to ušlechtilý, spanilomyslný muž, kněz toho slova v pravém smyslu v ohledu každém a při tom horlivý český vlastenec. Nemaje „na malé faře“ ve Skaličce valného zaměstnání duchovního, obíral se v létě pěstováním květin a ovocného stromoví a v zimě vázal knihy.

Když kovář Steidler větší část rozvalin „starého zámku“ zužitkoval pro novou hospodu, vyžádal si Hurdálek zbývající jejich asi třetinu ke své fundaci, dal rozvaliny vybourati, sklepy v ní se nalézající zasypati, na plochu takto získanou dal navéztí plodné prsti a zřídil si na ní zahradu, již s dovednou horlivostí a láskou pěstoval, maje v ní květiny, révy, keře angreštu a rybízu, krsky vzácných druhů ovocných atd. Při tom navazoval styky se všemi milovníky květin a stromů a učil ochotné a schopné k tomu mladíky z farnosti květiny pěstovati, růže očkovati, stromy roubovati i kopulovati. Horlivě budil lásku ke všemu dobrému, krásnému a ušlechtilému. Od něho také můj otec, jako jiných na zahradě jeho a při něm pracuje, vycvičil se umění zahradnickému, semenářskému i štěpařskému, tak že potom naše chalupa ve Skaličce ve svém čele na rozsáhlé lomenici pokryta byla révou modrého i bílého hroznu, výborné plody štědře nesoucí, před ní v zahrádce vedle jiného kvítí kvetly aurikule, tulipány, voněly růže a fialy a na podzim pestřily se keře jiřinek. Vedle plotů za stodolou rostly maliny, angrešt a rybíz a tvrdým svým lupením ševalil lískový ořech s červenými výlupky. Na sadě měli jsme dvacet druhů pěkně za sebou od sv. Víta do sv. Havla zrajícího ovoce, v jehož středu stávala řada klátek s pracovitými roji včel. Za humny pak na míře pole pěstoval otec nejkrásnější zeleninu. Této ušlechtilé a užitečné zábavě vyučil otce mého František Hurdálek a to nejenom jeho, ale za 25 let v tento způsob vycvičil a vychoval na Skalicku jistě půl sta mladých hospodářů, tak že požehnání Hurdálkova působení, láska ku kvítí, zahradničení a štěpařství až doposud jest na Skalicku patrným, ano namnoze přešlo dědictvím z dědů na vnuky a pravnuky.

Hurdálek žil s novým svým sousedem Steidlerem v nejlepší shodě a když za ním docházeli z celého kraje přátelé květin a stromů, jichž zde býval nemalý počet, usedali s ním ve Steidlerově hostinci, kde byla vždy k dostání láhev výborného vína rakouského kořene, pro něž si Steidler osobně do vinic do Rakous dojížděl. „U bílého lva“ s nadšením hovořeno o květinách, o ovoci a když hovor o tom došel, povídány bývaly různé noviny, a tehdy ještě nikomu čerstvý časopis k snídani nebo nejdéle k obědu, jako nyní, nedocházel, a když vyčerpány noviny z celého světa, přicházely na řadu karty, hlavně špády, bulka, jejímž patronem a protektorem na Hradecku býval profesor Václav Kliment Klicpera, který také do Skalice k „Bílému lvu“ dojížděl. Na Hradecku, na počest jeho, nazývalo se také denáрске eso „klicpera“.

Do Skalice za Hurdálkem sjížděli se přátelé květin a stromů, k nim záhy přibyl do služeb vévodkyně zaháňské přijatý ratibořický zahradník Bohumil Boose. Sledovali tu spanilý svůj sport s horlivostí přímo vášnivou, již neušlo nic, co se v zahradnictví a ovocnictví někde vyskytlo. Proto také nemálo zajímala je tehdy objevivší se nová květina, podzimní růže. Vrchní panství náchodského Essenther a správce velkostatku chvalkovického Hoch se všemi ostatními nové té květině věnovali ihned zvláštní pozornost, jakmile se vyskytly o ní první zprávy a sice bez ohledu, co to stojí.

Byla to květina, která svým variačním talentem, jenž zdál se býti nevyčerpatelným, způsobila v Evropě údiv, z něhož rychle vyvinul se nadšený kultus jejího pěstění. Roku 1789 jako pěti nebo sedmipaprsková kvetoucí hvězdice dostala se květina tato z Mexika do botanické zahrady v Madridě a do královských zahrad Eskurialu, kde po 13 let žárlivě střežena jako vzácnost v říši rostlinné. Tehdy ku počtě švédského botanika Ondřeje Dahla dostalo se jí názvu „Dahlie“, později ku počtě norského botanika Georgina pojmenována

„Georgina“, z čehož vzniklo naše české jméno jiřina, o kterémžto názvu někteří nesprávně se domnívali, že odvozeno jest od toho, že hlízy květiny té sázejí se u nás kolem svátku sv. Jiří. Když konečně brány Eskurialu jí byly otevřeny, putoval první exemplář její do botanické zahrady v Paříži, kdež ji zahrnovali takovou pozorností a pečlivostí, že jim k nesmírnému zármutku zašla. Později však Humboldt a Bonplaud na svých cestách Mexikem našli jiřiny divoce rostoucí na suchých a písčitých stepích a přivezli semena její do Evropy ve značném množství, což způsobilo rychlé její rozšíření. V několika letech stala se květinou modní a zahradníci ve všech evropských zemích závodili ve zdokonalování a pěstění nádherné této květiny, dosahující oslnivé krásy a líbeznosti svých květů teprve na podzim, když všechny ostatní květy již uvadly. Umění zahradnické v Evropě umělým pěstěním ji donutilo, že dává svému květu až do nejmenších podrobností jednotlivých lístků určitý tvar.

Pěstitelé květin, sjíždějící se ve Skaličce v hostinci „U bílého lva“ počátkem let třicátých minulého století kolem fundatisty Františka Hurdálka, o jiřině začali také ihned nadšeně hovořiti, semena její drazé si opatřili a jali se ji pěstovati a sice s takovým zdarem a nadšením, že r. 1836 ustavil se v královehradeckém kraji „jiřinkový spolek“, se sídlem v České Skalici, který měl za účel rozmnožení a zušlechťování jiřinek. Pěstoval a rozšiřoval totiž nejkrásnější a nejdokonalejší její domácí i cizozemské variace a sice bez ohledu na výlohy. Činnost spolku byla tak úspěšnou, že záhy měl s jiřinami sám rozsáhlý obchod a vydával jejich zvláštní tištěné ceníky, jež mívaly až 18 stran a uváděly na 500 druhů v hradeckém kraji, pěstovaných krásných jiřinových variací, z nichž měla každá své zvláštní jméno. Rozesílání hlíz i semen ve jménu spolku obstarával Bohumil Boose, panský zahradník v Ratibořicích. Pošta bývala tehdy v Jaroměři. Některé druhy stály až 3 zl., zlatý po třech stříbrných dvacetnících počítajíc.

Duší celého tohoto sdružení, k němuž vedle některých úředníků panství náchodského a velkostatků sousedních především z Hradce Králové krajský Josef Reyl, impressor Jan Hostivín Pospíšil, profesor Václav Kliment Klicpera, profesor Hynek Lhotský, dačický farář Josef Turek atd., byl František Hurdálek, jehož působením dostalo se jiřince také skvělého lesku v Čechách vůbec a na Skalicku zvláště tím, že dovedl pro „jiřinkový spolek“ opatřiti stálý a znameňitý útelek. Hurdálek totiž navedl a přiměl podnikavého svého souseda Josefa Steidlera k nové špekulaci!

„Jiřinkový spolek“ v České Skalici nevěděl si rady, kde by na podzim výstavy květů svého pěstění v rozsáhlých rozměrech pořádal. Na výhodnost, z takových výstav pro hostinec plynoucí, upozornil Hurdálek Josefa Steidlera, vyloživ mu, že by bylo spolku potřeba většího sálu, v němž by byly konány výstavy jiřinek, spojené se zvláštními slavnostmi, které by jako magnet všecku inteligenci z celého kraje, k sobě jistě vábily a lákaly. Dlouho ho o tom přesvědčovati nemusil. Steidler myšlenky té ihned dobře porozuměl a jako ve své době moderní člověk bez odkladů dal se při svém hostinci do stavby nového sálu, salonu a úpravy rozsáhlé zahrady. Při tom také sklepy rozmnožil a maštale rozšířil. Roku 1936 pustil se do podniku toho a do podzimka byl s ním hotov.

Přední, při silnici r. 1824 zbudována část hostince zůstala, jak byla, na nádvoří jeho nad kůlnou pak přistavěn byl sál, vedle něhož postaven přístavek, k němuž se šlo po kamenných schodech ze dvora na pravé straně. Po tom svém dostavení zůstával Steidlerův hostinec „U bílého lva“ ve Skaličce nejpřednější a největší veřejnou místností v celém hradeckém kraji, těše se nejslavnější pověsti a vyhlížel takto.

Hlavní stavení při silnici, jehož okna ve přízemku opatřena byla silnými, měchatými, kovanými mřížemi s vyduťmi na venek břichy, mělo uprostřed vchod, nad nímž na železném ráhne houpala se ocelová deska, na níž po obou stranách namalován byl býlí lev. Ve přízemku v pravo do síně vstupujícímu byla šenkovna se čtyřmi okny, z nichž dvě hleděla na silnici a dvě do dvora. V šenkovně té stály kolem stěn stoly a u dveří v pravo nacházel se veliký, až ke stropu tyčkami obehnaný "šenkýš" s almarami, který býval ideálem všech hostinských v kraji. V místnosti této besedovali formami a kočové a vedly z ní dvěře do kuchyně. V levo do síně vstupujícímu byla jídelna o pěti oknech, z nichž tři vedla na silnici. V tomto sále se scházelo a zasedalo panstvo.

Ze přízemku pak šlo se po 23 schodech do sklepů, jichž bylo pět. První přední pivní 4 sáhy, 5 stěviců, 11 coulů dlouhý sáh, 5 stop a 2 coule široký. Druhý další pivní sklípek byl 2 sáhy, 5 stěviců, 10 coulů dlouhý a sáh 6 coulů široký. Vedle něho byl třetí sklep "vinný" 2 sáhy, 5 stěviců, 1 coul dlouhý a 2 sáhy, 3 stěvice, 3 coule široký. Pak byl čtvrtý, tak zvaný záložní sklípek 2 sáhy, 4 stěvice, 9 palců dlouhý a sáh, 5 stěviců a 3 coule široký. Konečně pátý tj. druhý "vinný" sklep byl 2 sáhy, 5 stěviců, 9 coulů dlouhý a 2 sáhy, 10 coulů široký. Sklepy tyto byly zděné, klenuté a při všech byla stejná výška 9 stěviců. Zde choval Steidler bohaté zásoby nápojů, hlavně dobrých, pravých vín v sudech i v lahvích.

V prvním patře síň dlažděná a šlo se z ní do pokojů, jichž bylo tu pět. Pokoj v pravo vedle schodů s jedním oknem, pokoj nad síní s jedním oknem, dále velký pokoj se 4 okny od něho v levo a další také se 4 okny v pravo a menší vedle něho se 2 okny. Pokoje ty byly dveřmi spojené. Ze síně v prvním patře vedly dále dveře do sálu. U jeho vchodu v levo vedle dveří byla místnost pro muzikanty s jedním oknem. Na pravé straně v sále stály 4 sloupy a za nimi ve zdi byl vchod do hostinského pokoje. Na levé straně stály 3 sloupy. Sloupy ty byly dřevěné a dolejšek mezi nimi byl asi půl sáhu od podlahy zabeďněn prkenými deskami a výše pak skleněnými okny až ke stropu. Strop byl na rákos a zakulacený. V sále a ve vedlejších pokoji pro hudebníky bylo 13 dvojitých oken. Sál byl 9 sáhů, 5 stěviců, 3 coule dlouhý a 6 sáhů, 5 stop, 4 coule široký a podlahu měl parketovou. pod sálem tím ze spodu stály tři silné kulaté pilíře, do nichž byl celý spodek ze všech stran jako u zdi u hlavního stavení sklenutý.

Ve přízemku ve dvoře byla prádelna a kočovna. Maštale byly zde čtyři. První měla stání pro 8 koní, druhá také pro 8, třetí pro 16 koní a čtvrtá po 4 koně. Mohlo zde státi 36 koní. Vedle bývala sekárna, místnost pro píci, chlév pro 8 krav a 3 koně domácí. Pak byla tu ještě kůlna a lednice. Za stavením v zahradě přistavěn byl ze tří stran zděný a jako celá budova taškami krytý "salon", jehož jedna strana k výhledu přes řeku Úpu na město Českou Skalici byla celá skleněná a nad ním postavena byla šestihranná věžička se třemi okny, žaluziemi opatřenými. Za salonem k řece Úpě nacházela se květinová zahrada na třech zděných škarpách a na konci jejím při cestě od "malé fary" pod kostnicí stál skleník. Pod touto zahradou k řece Úpě rozkládal se rozsáhlý sad, kolik korečů výměry mající zahrada ovocná, na niž Josef Steidler skoupil r. 1836 a 1837 pole a louky pod kostelem od skalických sousedů Pouznara, Housera, Šrůtka, Mervarta a Kláry Vidličkové. Mimo to zakoupil stávající zde, k obci města Česká Skalice patřící příbytek č. 189 od Josefa Posnara a na místě tom postavil z dubových desek a sloupů krytý 12 sáhů dlouhý a sáh široký kuželník, při němž byla zvláštní besídka. Tj. podrobný popis bývalého hostince "U bílého lva" ve Skaličce, v němž měl "jiřinkový spolek" své sídlo a který byl

jednou z nejslavnějších hospod ve královehradeckém kraji vůbec a na pražsko-vratislavské silnici zvláště.

Když tedy měl "jiřinkový spolek" v České Skalici podnikavosti Josefa Steidlera zbudovaný a pro své výstavy vhodný stánek, připravoval k září 1837 první "jiřinkovou slavnost". Avšak dříve, nežli k tomu došlo, otevřen byl nový sál v hostinci "u bílého lva" ve Skaličce v masopustě r. 1837 plesem, kterýmž však byl náhle přerušen. Večer, když se odbýval, zamřela Josefu Steidlerovi manželka Rozálie, věrná společnice v jeho starostech, přičinění a snahách. Steidler ihned, jakmile skonala, poslal muzikanty domů, v sále dal shasnouti světla a v celém domě na místě plesu zavládl hluboký smutek. Mrtvola zesnulé paní byla napotom na odív lidu v sále na katafalku vystavena a zde vykropena.

První "jiřinková slavnost" byla zde konána dne 13. a 14. září 1837 a poslední odbývala se tu roku 1846. Průběh slavností těch po leta jejich odbývání býval pravidelně stejný, jenom poněkud měnily se osoby účastníků tím, že někteří zemřeli, jiní se svou službou dostali se z hradecského kraje daleko a někteří pěstování jiřinek se nabažili nebo ustarali. Na místo všech těch přišli mladší, kteří však pro květinu tu již ten zápal neměli, jako když byla novin-kou. Obyčejně dva dny před slavností, která konávala se v úterý a ve středu ve druhém týdnu měsíce září, jezdilo se po zahradách pěstitelů jiřinek, nejpěknější květy semenáčů uřezávány, na stopky jejich ovínuty cedulky se jmény pěstitelů a napotom všechny takto opatřené jiřinky vystaveny byly v saloně hostince "U bílého lva" na podívanou všem účastníkům slavnosti. Vzdálenější od Skalice pěstitelé přivezli zdárnější své květy sami, Pěstitelé pak zvolili ze svého středu tři „znáče“ za rozsudí cen a tito napotom s botanickou přísností a přesností rozhodovali o jakosti jiřinek jenom za semene vypěstovaných. Po vynesení úsudku o jednotlivém květu byla cedulka se jménem pěstitele na stopce jeho ovínuta rozbalena a ovšem tom veden byl písemný protokol, dle něhož potom většinou hlasů a o všem udíleny byly ceny, cenami poctěným jiřinkám dávána jména a při tom vedeny byly nadšené české a německé řeči, jak kdo totiž uměl.

Celý hostinec „U bílého lva“, nejnádherněji ovšem jeho sál, byl ozdoben věnci z dubového listí a z pestře barevných jiřinek, jimiž byl po hostinci vyparáděn každý předmět a zejména na všech stolech v sále i po celém domě stály ve vásách kytice nádherného toho podzimního kvítí v barvách živě i temně se střídajících.

Po udělení cen jiřinkám za nejlepší uznaným následovala v sále bohatá společná tabule jejich pěstitelů a pozvaných hostů, při níž se výborně hodovalo, hudba vesele hrála a přednášeny vážně i rozmarné zpěvy. Večer na potom pořádám zde skvělý ples, který býval dostaveníčkem mladého spanilého světa světa z celého hradecského kraje, těše se největší oblíbenosti a přízni. Byloť stí a náleželo k dobremu, plesu při „jiřinkové slavnosti“ se účastniti. Zejména význačnější rodáci z České Skalice a širokého jejího okolí se při „jiřinkových slavnostech“ sjížděli, tak že roku 1839 účastnil se jí také rodák z blízkých Svinišťan, proslulý český spisovatel a profesor na plzeňských filosofických školách Dr. Josef František Smetana, který si nedal při tom ujíti příležitost, aby ihned po svém obyčeji neimprovisoval dlouhou báseň na jiřinky cenou poctěné. Smetana měl ve Skalici vdanou sestru, manželku učitele Viktorina Geisslera (Kejzlara).

Hlavním pořadatelem "jiřinkových slavností" býval ovšem nadšený pěstitel kvítí fundatista František Hurdálek a umožňovala je podnikavost a ochota Josefa Steidlera, který se s nemalou péčí dovedl postarati nejenom o vhodném pro ně místnosti, ale také o uspokojivé vyčastování a

dobrou obsluhu kolika set hostů, jež všechny obsloužit a nasytit nebylo jen tak lehkým úkolem.

Při „jiřinkových“ slavnostech po nichž z jara následoval výnosný obchod s hlízami druhů cenou poctěných, také se horlivě vlastenčilo. Česky se při nich zpívalo a řečnilo, českými jmény nejdárnější květy nazývány a s nimi pak do ciziny prodávány. Slavnost ta byla rázu českého, třebaže se jí také mnoho Němců účastnilo. Český lid na ni patřil jako na slavnost svou, na slavnost místní t.j. českou, jak jinak býti nemohlo, neboť veřejný život v tomto zákoutí české vlasti, majíce i školy pod svým dozorem, vedli tehdejší vynikající čeští vlastenci a kněží buditelé na Náchodsku, spanilomyslný skalický fundatista František Hurdálek, hronovský farář a napotomní náchodský děkan Josef Regner, český spisovatel, studnický lokalista a pak boušinský farář Josef Myslimír Ludvík a skalický kaplan a pak úpický farář a vikář Antonín Charvát, jimž na sousedním Novoměstsku pomáhal kněz buditel Jan Karel Rojek. Kněží tito tvořili zde vlasteneckou působností svou jako jitrní souhvězdí, značící nadcházející jitra nového českého života, které se také brzy dostavilo, jenom že se ho Hurdálek nedočkal.

Umřel na konci r. 1847 a s ním skonal také „jiřinkové slavnosti“ v České Skalici. Nebylo jednak nikoho, kdo by se o další pořádání jejich s takovou pečlivostí a horlivostí, jako on, staral a pak nastal rok 1848, který veškeré dosavadní poměry jako přes noc obrátil vzhůru nohama a obecnou pozornost od idylických zábav odvedl k sledu záležitostí a otázek důležitějších, nežli byly variace květu některé květiny.

Avšak idylické tyto zábavy měly obrovský vliv na mysl a smysl českého lidu na Náchodsku a Skalicku, neboť z ušlechtilého původně jenom sportu pěstování květin a stromů vyrostl zde důležitý hospodářský činitel, jehož neocenitelný význam vysvětluje z toho, že již r. 1850 jenom na náchodském panství, poněkud na Skalicku, napočteno bylo 52.000 dobře oštěpovaných a bohatě úrodných ovocných stromů, třešní, hrušek, jabloní a švestek, stromy v sadech, zahradách a na alejích, jež velkostatku náležely, ale patřily drobnému lidu, v to nepočítaje. Vštípení tohoto stromů šlo rukou v ruce s „jiřinkovými slavnostmi“, jejichž pěstitele a pořadatele se o ně postarali a lid k němu dovedli. Stromy ty dobré a drahé ovoce své již po šedesáti letech poskytují a jsou nejenom stále doplňovány, ale i v počtu svém rozmnožovány. „Jiřinkové slavnosti“ byly jako úvodem a podnětem k tomuto praktickému a užitečnému dílu, jež jejich pořadatelé provedli, naučivše lid kvítí milovati a stromy pěstovati. Tím se stalo, že z celého Náchodska vznikla jako jedna velikánská zahrada, která cizince zde v nadšení uvádí, když vidí, jak po celé léto na zahradách pestří se a voní spanilé květy nejružnějších barev a tvarů, jak zde štěpnice a stromořadí kvetou a pak pod štědrým obrodou se prohýbají a když pozorují i v polích zařízené zelenice, které trojí sklizeň poskytují. Salát, okurky a květák a konečně zelí a kapustu. Každoročně za odprodané přebytky ovoce a zeleniny přicházejí sem celé desetitisíce peněz, což za půl století znamená miliony! Miliony ty by zdejší lid bez výchování k lásce k pěstování zahrad a sadů prostě prozřel a stůl jeho nebyl by denně zdoben požitky, jež zahrady a sady jemu především poskytují.

Užitek a plody předbřeznových idylických zábav českých buditelů a vlastenců, mezi něž náleží také proslulý „jiřinkové slavnosti“, český lid na Skalicku již přes půl století požívá „in natura“ ve výborném ovoci a zdravé zelenině, těše se při tom krásným kvítím, což vše má po pořadatelích oněch idylických zábav, jako od svých mistrů, na památku a co mu přebude, ještě odprodává, aby si za to jinak přilepšil nebo aby se za to hezky ošatil.

Spanilomyslný skalický fundatista František Hurdálek, chudý a vlastenecký kněz, měl pohřeb v sobotu dne 4. prosince 1847 a sice knížecí. Ke hrobu před hlavní dveře skalického chrámu, kde nyní pod mladými lipami odpočívá, doprovázen byl celým krajem, želen jsa bohatými a oplakáván chudinou. Byl miláčkem všech, jsa zakladatelem štěstí mnohých. Tichý, skromný muž ten ctěn byl každým pro své spanilé ctnosti a zbožňován byl lidem, jemuž v České Skalici divadlo zřídil a pak je vedl a knihovnu proň založenou obětavě podporoval. Jak současníci vzpomínali, slavnějšího a smutnějšího pohřbu nad Hurdálkův nepamatovali. Nad rakví jeho slzeli mužové v důstojenství vysoko postavení, o vlast a lid zasloužili a lid doprovázel ho v prosincové zimě na poslední cestě v takovém množství, že se do kostela a na hřbitov ani nevešel. V letech osmdesátých minulého století děkan náchodský, tehdejší mladý kněz a výtečný kazatel Josef Mach řečí svou s kazatelny nad rakví jeho o jeho působení, jež vždy bylo snahou pokoje, míru, krásy, svornosti a lásky k bližnímu, pohnul k slzám každého ze svých posluchačů. Spisovatel J. J. Melichar ukončil ve „Květech“ otištěnou zprávu o jeho úmrtí verši, jež Hurdálka charakterizovaly:

Odpočivej blaze, muži skromný, svatý!
Pro vlast, ctnost a víru celou duši zřátý!
Křísiteli tichý národního blaha,
Tobě díky vzdává zavděčence snaha!

Nová doba se svými změnami a údělů rychle hnala se přes Hurdálkův hrob, jež milé mu kvítí brzy zdobiti přestalo. Hřbitov kolem farního skalického chrámu byl r. 1864 zrušen, Hurdálkův hrob jako všechny jiné se zemí srovnán a dnes těžko lze ve Skalici nalézt osobu, která by dovedla povědět, kde je. Proto jsme uvedli, že se nachází před hlavními dveřmi farního chrámu.

Za fundatistu na „malou faru“ ve Skaličce dostal se po něm vlastenec a spolubuditel jeho českého lidu, boušinský farář a spisovatel Josef Myslimír Ludvík, který však v noci na nový rok 1856 náhle zemřel a byl uložen vedle Hurdálka.

„Jiřinkové slavnosti“ v České Skalici pomínuly, zanikly, několik let na ně vzpomínáno, potom se o nich vypravovalo, ale časem na jejich hlavní pořadatele zapomínáno. Jak pamětníci a současníci jejich vymírali. Po dnes zbylí pamětníci jejich byli v době jejich poněkud teprve školáky.

Josef Steidler, který se podruhé oženil, aby polovici svých starostí o rodinu, o hostinec a hospodářství měl na koho složit, zvolna věkem scházel, avšak hostinec jeho „U bílého lva“ v letech padesátých dále kvetl. Nepřetržitě byl plný, hostě nejrozmanitější osobnosti. Steidler pro svou ochotu, bodrost a dobromyslnost byl hostinským nanejvýš oblíbeným a hostinec jeho byl svého druhu prvního řádu a v každém ohledu vzorným. Proto hledaným. Bytovali a jedli v něm knížata, hrabata, baroni, vysocí důstojníci, bohatci. Mezi nejčastější jeho hosty náležel každoročně vícekrát z Prahy do Broumova a zpět přejíždějící broumovský opat Dr. Jan N. Rotter. Zvláštním pak milovníkem a věrným hostem hostince „U bílého lva“ ve Skaličce býval slavný český historik a univ. profesor Václav Vladivoj rytíř Tomek. Na každoročních cestách z Prahy do Police na prázdniny a zpátky pravidelně „U Steidlera“ spával, nebo alespoň obědoval a ve příležitosti jeho cestoval. Pilně si do svých zápisků zaznamenával, kdykoliv se „U Steidlera“ stavil a jak si hostince toho vážil svědčí, že ve svých knihách „Paměti z mého života“ přesně uvedl, kdykoliv „U Steidlera“ bytoval nebo jedl. Bylo to více než dvacetkrát, tak byl se Steidlerem spokojen.

Avšak všecko na světě má svůj čas slávy i zániku. Toho dožil se také po třicet let nejslavnější hostinec ve Hradec-kém kraji. Roku 1856 přišli do České Skalice inženýři, aby kolem ní vyměřili trať pro železnou dráhu z Josefova na Svatoňovice a Trutnov. Brzy potom započato s její svatbou. Následků toho pro svůj hostinec se Josef Steidler nedočkal, zamřev dne 23. března 1859 v 71. roce svého věku. Byl želen a litován každým, kdo ho znali. Jako neúnavný podnikatel zaměstnával celé řady lidu podniky svými, zejména výtečným hostincem přivodil do Skalice hojný příliv peněz a různého výdělků a v jeho hostinci obžívalo se stále mnoho chudších a darmo posíláno bylo mnoho potřebných a churavých. Práce a podniky jeho života dlouho byly pro Skalicu živým pramenem zisku a ruka jeho byla vždy štědrá a srdce uznalé. Byl to muž svépomoci, příklad, kam pilný, příčinlivý, podnikavý a správný člověk může v životě svém z nejnepatrnějších počátků dospět. Do Skaličky přišel jako vandrovní a při jeho smrti pácila se cena jeho majetnosti na 50 000 zl., na onu dobu a v onom kraji skutečně to bohatství. A co dobrého vykonal a kolik dobrodiní ve svém životě prokázal!

Hostinec jeho „U bílého lva“ ve Skaličce a hospodářství v České Skalici převzal po něm r. 1834 rodilý syn jeho Václav Steidler, diplomovaný zvěrolékař a muž ušlechtilý a lidumil vzácný. Ten pak záhy učil vlivy nové jihoseveroněmecké spojovací dráhy, která počátkem let šedesátých zahájila dopravu z Josefova do Svatoňovic. Odňala totiž pražskovratislavské silnici polovici cestujících v kočárech, formanů potom ubývalo a pěší pocestní úplně vymizeli. Ale přes to silnice kolem hostince „U bílého lva“ ve Skaličce byla ještě živá. Z Josefova přece jezdilo a vozilo se po nápravě na Náchod a do Kladska, ač většina cestujících a zboží tam směřující šla již na nádraží skalické.

Když však r. 1876 začalo se jezdit po odbočce trati společnosti státních drah z Chocně přes Náchod do Halbstatu a dále na Vratislav, císařská silnice z Jaroměře do Skalice bývalého svého ruchu a života úplně pozbyla a tím ubylo také hostů hostinci „U bílého lva“ ve Skaličce, jehož vydržování se za nových poměrů, kdy jídelna, hostinské pokoje i maštale zůstávaly prázdné, nevyplácelo. Proto Václav Steidler okolnostmi těmito nucen byl věnovati se výhradně svému polnímu hospodářství a své zvěrolékařské praxi. A když se nikdo domácí na nevýnosný hostinec „U bílého lva“ jako kupec nehlásil, nucen byl prodati jej tomu, kdo se po něm ptal a zaplatiti jej mohl.

Byly to z pruského Slezska, za Svidnice tehdy vypovězené jeptišky Voršilky, jejichž konvent od Václava Steidlera dne 15. srpna 1877 hostinec „U bílého lva“ za 30 000 zl. koupil. Kupní smlouva podepsána dne 30. listopadu 1877. Pruské Voršilky slavnou českou hospodu dle svých potřeb upravily a změnily ji v klášter s německými dívčími školami a internátem pro četné chovanky, jimiž původně v hojném počtu bývaly katolické dívky z Pruska, což nyní také ochablo. Novému českému domovu a jeho lidu se však pruské Voršilky nepřizpůsobily a školy své vedou stále německy.

Tj. podobná historie vzniku a zániku „jiřinkových slavností“ v České Skalici, pokud se o nejdůležitější její osobní činitele a o budovu, v níž bývaly konány, jedná. Spolu pak jest naznačeno, jaký vliv slavnosti ty vůbec a pěstitelé jiřinek zvláště měli na mysl a praktický smysl českého lidu.

Václav Řezníček

<http://www.muzeummbn.cz/jirinky>

Tedy, nevím jak vám, mne se zdá, že si chudák hoříčkovský doktor musel notně počkat, než se mohl pochlubit svým případem s rusalkami, který je už pro nás!

O RUSALKÁCH

„To já měl taky jeden zvláštní případ,“ pravil doktor z Hoříček. „Jednou vám v noci spím jako dudek, když tu někdo ťuká na okno a volá: ‚Doktore! Doktore!‘“

Otevřel jsem okno a řekl jsem: „No, copak je? Potřebuje mne někdo někdo?“

„Ano,“ mluvil ze tmy úzkostný a sladký hlas. „Pojď! Pojď a pomoz!“

„Já, hlas noci,“ mluvilo to ze stínu. „Hlas noci měsíční. Pojď!“

„Už jdu,“ řekl jsem jako ve snách a rychle jsem se oblékl. Když jsem vyšel před dům, nebyl tam nikdo.

mně bylo, páni, skoro úzko. „Halo,“ zavolal jsem polohlasem, „je tu někdo, Kam mám jít?“

„Za mnou, za mnou,“ vzlykal jemný a neviditelný hlas; a já šel v tu stranu, odkud volal ten hlas, cestou a necestou, přes zrosená luka a černým lesem; svítíl měsíc a celý svět trnul v mrazivé kráse. Páni, já znám ten náš kraj jako svou dlaň; ale té noci měsíční se zdál být tak neskutečný jako sen. Někdy tak bývá, že najdeme jiný svět v kraji nám nejbližším.

Když už jsem dlouho šel za tím hlasem, říkám si, namoutě, tohle by mohlo být Ratibořické údolí.

„Sem, doktore, sem“ volal mne ten hlas — znělo to, jako

když na řece se zatřpytí a zašplouchá vlna, a já stojím na břehu řeky Úpy na stříbrném palouku v záři měsíční. Prostřed té lučiny něco se světlá; snad je to tělo, snad jenom mlha, snad slyším tichý pláč, snad jenom šumění vody.

„Nono,“ povídám chlácholivě, „kdopak jsme a copak nás bolí?“

„Ach doktore,“ ozvalo se třesavým hláskem to světlé na zemi, „já jsem jen víla, jen rusalka divoženka. Mé sestry tančily, já tančila s nimi, a pak, já nevím, snad že jsem klopýtla o měsíční paprsek, snad že jsem uklouzla na tom třpytu, co se chvěje na krůpěji rosy, já nevím, co se to se mnou stalo; najednou ležím a nemohu vstát a nožička bolí, bolí, bolí —“

„Inu, slečno,“ řekl jsem, „to asi bude fraktura čili zlomenina. To se dá do pořádku. Tak vy jste jedna z těch rusalek, co tady v údolí tančují? Vida, vida! A když se mezi vás dostane mládenec ze Žernova nebo ze Slatiny, vy ho utancujete k smrti, že? Hm, hm. Víte, holčičko, že je to neplecha? Tentokrát se vám to vaše rejdnění špatně vyplo, co? To máte s těch vašich tancovaček!“

„Ach doktore,“ záupělo to světloučké na palouku, „kdybyste věděl, jak ta nožička bolí!“

„To se ví, že bolí,“ povídám, „fraktura musí bolet.“ A klekl jsem si vedle té rusalky, abych jí ošetřil zlomeninu.

Páni kolegové, já už napravil sta a sta zlomenin, ale s rusalkami je těžká práce. Ono to má tělo jen z paprsků a kosti to má z takzvaných tvrdých paprsků — do ruky se to vzít nedá, řídké je to jako vánek, jako světlo, jako mlha, a teď to nějak narovnejte, utáhněte a fáčujte! Říkám vám, byla to páračka safraportská. Zkusil jsem ovázat ji pavučinou, ale rusalka kvílí: „Au! to řeže jako provazy!“ Chtěl jsem jí upevnit tu zlamanou nožičku plátkem jabloňového květu, a ona se rozpláče, ach, vždyť to tlačí jako kámen!

Já, co dělat? Tak jsem nakonec sloupnul jenom ten lesk, ten kovový třpyt, co je na křídlech vážky čili libely, a udělal z něho dvě destičky; paprsek měsíční jsem v krůpěji rosy rozdělil v sedm duhových barev a tím nejtenčím modrým paprskem jsem přivázel ty desky k zlomené nožičce rusalčině. Byla to taková dřina, že jsem se až zapotil — zdálo se mně, že ten měsíční úplněk praží jako srpnové slunce; a když jsem byl hotov, sedl jsem si vedle té rusalky a povídám:

„Tak, slečno, teď klid a tou nožičkou nesmíte hýbat, dokud vám nesroste. Ale poslyšte, miláčku, já se vám a vašim slečnám sestrám divím, že jste ještě tady. Vždyť přece všechny víly a rusalky, co jich kde bylo, už dávno si našly lepší místo —“

„Kde?“ vydechla rusalka.

„No, v Americe. V Hollywoodu,“ řekl jsem. „Tam, co se dělají ty filmy, víte? Hrají a tančují pro film, a za to dostanou peněz jako plev a celý svět se na ně dívá — inu, je to náramná sláva, slečno. Všechny rusalky a víly se už daly k filmu a všichni vílové a rusalkové taky, jakbysmet. Kdybyste viděla ty toalety a šperky těch víl — kdepak, ty by na sebe nevzaly takovou jednoduchou řízu, jako máte vy!“

„Oho,“ bránila se rusalka. „Tyhle šatičky jsou tkané ze světla svatojánských mušek!“

„No, právě“ řekl jsem. „To už se teď nenosí a střih je teď docela jiný.“

„S vlečkou?“ ptala se rusalka dychtivě.

„To vám ani nepovím,“ jářku, „já se v tom nevyznám. Měly byste se tam aspoň podívat, do toho Hollywoodu. Jede se tam přes Hamburk nebo přes Le Havre. Ale abych

už šel, za chvíli bude svítat; pokud vím, vy rusalky se sníte vyskytovat jenom za tmy, že? Tak sbohem, slečno, a s tím filmem si to ještě rozmyslete.“

Víckrát jsem tu rusalku neviděl; asi se jí ta zlomená bércová kostička dobře zahojila. A co byste tomu řekli, od té doby se rusalky a víly přestaly v Ratibořickém údolí vyskytovat. To teda už tak bude, že odjely do Hollywoodu a daly se k filmu. Však si toho v kině dobře všimněte: ono to vypadá, jako by se na tom plátně pohybovaly slečny a pání, ale přitom to nemá žádné tělo, máknout se na to nedá, je to udělané jenom z paprsků; z toho je vidět, že to nejsou nic než rusalky. A proto se musí v kině zhasit světlo a udělat tma, protože se víly a ostatní strašidlová havěť bojí světla a ožívá jenom potmě.

Z toho je taky vidět, že ani strašidla, ani jiné pohádkové úkazy už nepasují do dnešního světa, ledaže si najdou jiné a rozumnější povolání. Příležitosti k tomu mají habaděj.“

Propána, vždyť my jsme při tom našem povídání málem zapomněli na kouzelníka Magiáše! No bodejť, nemohl si ani klapnout, ani špitnout, protože až do té chvíle mu vězí v krku švestka; může se jen strachem potit, koulet očima a myslit si, kým by už mu ti čtyři doktoři pomohli!

„Tak, pane magiáš,“ řekl konečně doktor z Kostelce, „teď teda přikročíme k operaci. Ale nejdřív si musíme umýt ruce, protože při chirurgii hlavní věc je čistota.“

I začali si čtyři doktoři mýt ruce; nejdřív v teplé vodě, potom v čistém líhu, potom v benzínu, potom v karbolce; pak si oblékli čisté bílé pláště — prokristáčka, teď se začne operace! Kdo se na to nevydrží dívat, ať raději zavře oči.

„Vincku,“ kázal doktor z Hoříček, „drž pacientovi ruce, aby se ani nehnul!“

„Jste připraven, pane Magiáš?“ ptal se vážně doktor z Úpice.

Magiáš jenom kývnul; ale přitom měl strachem tak malou dušičku, co by se mu za nehet vešla.

„Tak teď!“ zvolal hronovský doktor.

V tu chvíli se doktor z Kostelce rozpráhl a dal kouzelníku Magiášovi do zad takovou herdu neboli bouchanec —

— že to zadunělo, jako když hřmí, a lidé až v Náchodě, Starkoči, ba i ve Smiřicích se ohlíželi, jestli se snad nevalí bouřka;

— že se země zatřásla, až se ve Svatoňovicích sesula jedna štola v opuštěném dole a v Náchodě se zachvěla kostelní věž;

— že v celém kraji až po Trutnov a Polici a snad ještě dál se vyplašili všichni holubi, všichni psi lekem zalezli do boudy a všechny kočky skočily z pecí;

— a že ta švestka vylítla Magiášovi z krku s takovou ohromnou silou a rychlostí, že letěla až za Pardubice a teprve u Přelouče dopadla na zem, přičemž zabila na poli pár volů a zaryla se na tři sáhy, dva lokte, půldruhé stopy, sedm palců, čtyři pídě a čtvrt čárky do půdy.

Tedy nejdřív vylítla z Magiášova krku ta švestka a za ní vyletěla slova: „—šiko nemotorná!“ To byla totiž ta půlka, co zůstala Magiášovi v krku, když chtěl říci pihovatému Vinckovi: „Ty nešiko nemotorná!“ Jenže ta slova už neletěla tak daleko, dopadla na zem hned za Josefem a přerazila přitom starou hrušeň.

Potom si Magiáš urovnal fousy a řekl: „Děkuju uctivě“

„Rádo se stalo,“ odpověděli čtyři doktoři. „Operace se zdařila.“

„Jenže,“ řekl hned nato úpický doktor, „abyste se z té choroby načisto uzdravil, musíte se ještě pár set let

zotavovat, pane Magiáš. Já vám naléhavě doporučuju změnu vzduchu a klimatu, tak jako havlovickému hastrmanovi.“

„Souhlasím s panem kolegou,“ prohlásil hronovský doktor. „Vy potřebujete pro své zdraví hodně slunce a vzduchu, tak jako princezna solimánská. Z toho důvodu bych vám vřele radil pobyt na poušti Sahaře.“

„Co se mne týče,“ dodával kostelecký doktor, „jsem téhož názoru. Poušť Sahara bude pro vás, pane Magiáš, mimořádně zdravá už proto, že tam nerostou žádné švestky, které by mohly vážně ohrozit vaše zdraví.“

„Připojuji se k svým váženým kolegům,“ doložil doktor z Hoříček. „A když už jste čaroděj, pane Magiáš, můžete aspoň po té poušti bádat a přemýšlet, jak tam vyčarovat vláhu a úrodu, aby tam mohli žít a pracovat lidé. To by byla moc krásná pohádka.“

Co měl kouzelník Magiáš dělat? Poděkoval pěkně čtyřem doktorům, spakoval svá kouzla a odstěhoval se z Hejšoviny na poušť Saharu. Od té doby už není u nás žádný čarodějník ani černokněžník, a to je dobře; ale kouzelník Magiáš je živ dosud a přemýšlí, jak vyčarovat na poušti pole a lesy a města a vsi — snad vy se toho dočkáte.

Karel Čapek

Devatero pohádek a ještě jedna, v našem případě Velká doktorská, mnou trošilinku upravená;-)

A protože mi tu ještě zbývá místo, doufám že poslední, tak vám sem přidám něco o posledních věcech.

O POSLEDNÍCH VĚCECH

„Být odsouzen k smrti je hrozná zkušenost,“ děl na to pan Kukla. „Já to znám, protože jsem kdysi prožil poslední chvíle před svou vlastní popravou. To se rozumí, že to bylo ve snu; ale sen patří stejně k životu člověka jako co jiného, třebaže jen tak na okraj. Na tom okraji už nezůstává mnoho z tvé znamenitosti, človče, nic z toho, čím se naparuješ v životě; ještě tam zbývá pohlaví, strach, samolibost a několik jiných věcí, za které se většinou stydíš; snad to jsou poslední věci člověka.“

Jednou odpoledne jsem se vrátil domů, uštváný jako zvíře, tolik práce jsem měl za sebou; tak jsem si lehl na zem a usnul jsem jako kus dřeva. Z ničeho nic se mi zdálo, že se otevřely dveře a v nich stojí naprosto neznámý pán a za ním dva vojáci s nasazenými bajonety; já nevím proč, ale ti vojáci měli kozácké uniformy. Vstaňte, řekl neznámý hrubě, připravte se, zítra ráno bude na vás vykonán rozsudek smrti. Rozuměl jste?

Rozuměl, povídám; ale já nevím, proč vlastně —

Po tom nám nic není, utrl se na mne ten pán. Tady máme rozkaz vykonat popravu. — A bouchl za sebou dveřmi.

Potom jsem zůstal sám a přemýšlel jsem. Totiž já nevím: když člověk přemýšlí ve snu, přemýšlí opravdu, nebo se mu jenom zdá, že přemýšlí? Byly to mé myšlenky, nebo se mně ty myšlenky jenom zdály, tak jako se nám zdají tváře? Já jenom vím, že jsem úsilovně přemýšlel a přitom současně se těm myšlenkám divil. První, čím jsem se obíral, bylo jakési škodolibé uspokojení, že to je omyl; že zítra budu popraven nedopatřením a oni že z toho budou mít ostudu. Ale zároveň s tím ve mně rostl takový nepokoj: že budu opravdu popraven a nechám tu ženu a dítě; co s nimi bude, co si proboha počnou — To vám byla skutečná bolest, tak jako by mně krvácelo srdce, ale současně přitom mě příjemně uspokojovalo, že myslím tak starostlivě na ženu a dítě. Tak vida, říkal jsem si, co je poslední myšlenka muže, který jde na smrt! Mne vám jaksi těšilo, že se oddávám tak velikému oteckému žalu; připadalo mně to skoro povznášející. To musím říci své ženě, liboval jsem si.

Ale tu mnou projelo leknutí: vzpomněl jsem si, že se popravy obyčejně konají tuze časné, za úsvitu, ve čtyři nebo v pět hodin ráno, a že tedy budu muset tak brzo vstávat, abych byl popraven. Já totiž nerad vstávám; a teď ta představa, že mne ti vojáci už za svítání zburcují, zatlačila všechno ostatní; mně kleslo srdce a já skoro plakal lítostí nad svým osudem. To byla taková hrůza, že jsem se probudil a s úlevou si oddechl; ale své ženě jsem ten sen nevypravoval.“

„Poslední věci člověka,“ řekl pan Skřivánek a začervenal se rozpaky. „Já bych vám něco vypravoval, ale třeba se vám to bude zdát hloupé.“

„Nebude,“ ubezpečoval ho pan Taussig. „Jen spusťte!“

„Já nevím,“ mínil pan Skřivánek nejistě. „Já jsem se totiž jednou chtěl zastřelit, a tak — když tady pan Kukla mluvil o tom okraji života — To je také takový okraj života, když se chce člověk zabít.“

„Jděte,“ řekl pan Karas, „a proč jste to chtěl udělat?“

„Z rozmazenosti,“ pravil Skřivánek, červenaje se ještě víc. „Já totiž jsem... já vám neumím snášet bolest. A tehdy jsem dostal zánět trojklaného nervu — Doktoři říkají, že to bývá jedna z nejhorších bolestí, co kdy člověk — Já nevím.“

„To je pravda,“ bručel doktor Vitásek. „Človče, tak to vás lituju. Vrací se vám to?“

„Vrací,“ zapálil se Skřivánek, „ale teď už nechci... To bych vám totiž musel povídat —“

„Tak to povězte,“ povzbudil ho pan Doležal.

„To se dá těžko vyjádřit,“ bránil se plaše Skřivánek. „Vůbec... už ta bolest...“

„To by člověk řval jako zvíře,“ podotkl doktor Vitásek.

„Ano. A když mně bylo nejhůř... třetí noci... dal jsem si browning na noční stolek. Ještě hodinu, myslel jsem si, a déle to nevydržím. Proč já, proč zrovna já musím tolik zkoušet? Já měl pořád pocit, že se tím na mně děje strašné bezpráví. Proč já, proč zrovna já —“

„Měl jste si vzít prášky,“ zavrčel doktor Vitásek. „Trigemin nebo veramon, adalin, algokratin, migradon —“

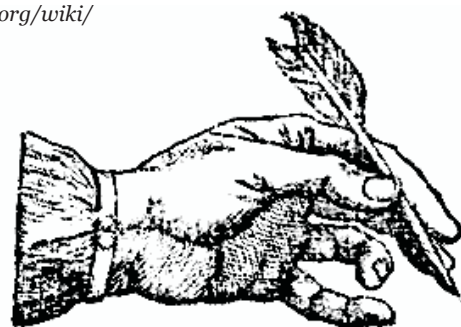
„Já je bral,“ protestoval Skřivánek. „Pane, já jich spolkl tolik, že... že už vůbec přestaly účinkovat. Totiž... ty prášky uspaly mne, ale bolest neuspaly, rozumíte? Bolest zůstala, ale už to nebyla má bolest, protože já byl... tak omámen, že jsem se sám sobě ztrácel. Já jsem nevěděl o sobě, ale věděl jsem o té bolesti; a tak se mně začalo zdát, že to je bolest někoho jiného. Já toho jiného slyšel... on tak tiše vyl a bědoval; a mně ho bylo tak strašně líto... mně tekly slzy lítostí. Já cítil, jak ta bolest roste — kristepane, říkal jsem si, jak to ten člověk vydrží! Snad... snad bych ho měl zastřelit, aby se tak netrápil! Ale v ten okamžik jsem se zhrozil... to přece nejde! Já nevím; já najednou cítil takovou divnou úctu k jeho životu, právě proto, že tak nesmírně trpí —“

Pan Skřivánek si mnul v rozpacích čelo. „Já nevím, jak bych vám to vylíčil. Snad to bylo takové obluzení po těch práškách, ale přitom to bylo tak nesmírně jasné... zrovna oslňující. Já měl vidinu, že ten, kdo trpí a sténá, je lidstvo... že je to sám Člověk. A já jsem jenom svědek té trýzně... takový noční hlídač u lože bolesti. Kdybych při tom nebyl, myslel jsem, tak by ta bolest byla nadarmo; byla by jako nějaký velký čin, o kterém nikdo neví. Totiž předtím... dokud to byla má bolest... jsem si připadal tak bídný jako červ... takový nepatrný. Ale teď... když mne ta bolest přerostla... já cítil až s hrůzou, jak je život veliký. Cítil jsem, že...“ Pan Skřivánek se zapotil rozpaký. „Nesmíte se mně smát. Cítil jsem, že ta bolest je... nějaká oběť. A proto, rozumíte, proto každé náboženství... kladlo bolest na oltář boží. Proto byly krvavé oběti... a mučedníci... a Bůh na kříži. Já jsem pochopil, že... že... že z bolesti Člověka plyne nějaké tajemné požehnání. Proto musíme trpět, aby se život posvětil. Žádná radost není dost silná a veliká... A já jsem cítil, že vyjdu-li z toho, ponesu v sobě něco jako svátost.“

„A nesete ji?“ zeptal se páter Voves se zájmem.

Pan Skřivánek se prudce zarděl. „Ale ne,“ řekl honem, „o tom přec člověk neví. Ale od té doby... je ve mně taková úcta; všechno mně připadá důležitější... každá maličkost i každý člověk, víte? Všechno má ohromnou cenu. Když se dívám na západ slunce, říkám si, že to stojí za tu nesmírnou bolest. Anebo lidi, jejich práce, jejich obyčejný život... všechno má cenu bolesti. A já vím, že to je strašná a nevýslovná cena — A já věřím, že není žádné zlo ani žádný trest; je jenom bolest, která slouží tomu, aby... aby život měl tu velikou cenu —“ Pan Skřivánek se zarazil, nevěda jak dál. „Vy jste ke mně tak hodní,“ vyhrkl a dojatě se vysmrkal, aby si zakryl planoucí tvář.

Karel Čapek *Poslední věci člověka*
<http://cs.wikisource.org/wiki/>

Příloha k 4. výletu TSA / 2010
 Do Hoříček na hřbitov

Pro TSA vydala DOVYNA Litomyšl v květnu 2010,
 s použitím porůznu nalezených textů a obrázků